

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke Zondag

Abonnementsprijs : 400 fr. per jaar

Postcheckrekening N° 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

EEN VOORONTWERP VAN WET BETREFFENDE DE MISDADIGE JEUGD

Rede uitgesproken door de Heer Leon CORNIL, Procureur-Generaal bij het Hof van Verbreking, op de plechtige openingszitting van het Hof, op 16 September 1951.

Mijne Heren,

Vooraf wil ik een eerbiedige hulde brengen aan Z. M. Koning Baudewijn, in wiens naam ik straks de eer zal hebben de rituele vorderingen uit te spreken.

Van kindsbeen af rijp geworden door wrede beproevingen, opgevoed in de eerbied voor de Grondwet, heeft Hij reeds bewijzen geleverd van zijn hoge opvatting aangaande de morele en materiële belangen van België, van zijn volkomen toewijding aan het algemeen welzijn en aan de zware lasten van zijn ambt.

Door het offer dat Hij gebracht heeft in een gebaar van zelfverloochening waardoor ook de meest ongevoeligen ontroerd werden, heeft Koning Leopold eens te meer bewezen dat onze Dynastie in dienst wil staan van de Natie.

Bij ons staat het Koningschap op de eerste rang van de democratische instellingen.

Alle Belgen zullen zich rond Z. M. Koning Baudewijn scharen. Onder zijn leiding zal het Vaderland, onafhankelijk en één, nieuwe mijlpalen kennen op de weg naar de sociale vooruitgang.

* * *

Bij het doorbladeren van het Bulletin van uw arresten, viel mijn oog toevallig op wat ik U voorhield op de openingszitting van 16 September 1946. Bij het overschouwen van het strafrecht had ik toen betreurd dat hervormingen, voor dewelke ik onophoudend gestreden had, nog bijna zo ver van hun verwezenlijking schenen te staan als een kwart eeuw geleden; niet-tegenstaande de uitstekende plaats welke de Belgische criminalisten in de strafwetenschap hadden kunnen veroveren, kwam het mij voor dat deze strafwetenschap ten onzent bedreigd werd met miskennis (1).

Terzelfdertijd had ik U gezegd dat ik op de drempel stond van de ouderdom. Waren mijn enigszins ontgoochelde opmerkingen daaraan te wijten? Zou het zijn omdat ik deze drempel nu heb overschreden, dat mijn natuurlijk optimisme het opnieuw gehaald heeft en dat ik met enige verwondering mijn uiteenzetting van vóór vijf jaar herlees?

Voorzeker, ons strafrecht is er ver van af vernieuwd te zijn, doch, naast kleine vorderingen die reeds verwezenlijkt werden, zijn er een aantal grote hervormingen in voorbereiding die de grootste verwachtingen rechtvaardigen.

Op het gebied van de verdediging der maatschappij tegen de misdaad breiden er zich over de wereld machtige gedachtenstromingen uit.

In 1931 proclameerde Stafhouder Louis Braffort — wiens edele figuur met de martelaarskrans voor de ogen komt zodra er spraak is van strafwetenschap — de noodzakelijkheid het strafrecht geheel en al opnieuw te overwegen (2). Men overweegt het strafrecht; men overweegt het overal, en België gehoorzaamt met geestdrift aan het voorschrift van de grote professor, die de leerstoel in strafrecht der Katholieke Universiteit te Leuven beroemd maakte.

Had ik klaar gezien, dan had ik reeds van vóór mijn rede van 1946 deze wederopleving der criminologische wetenschappen opgemerkt.

Eens de oorlog geëindigd, hebben weliswaar de penalisten van alle landen zich eerst en vooral moeten inspannen om de orde te herstellen en de rechtvaardigheid te behoeden welke de rechters dienden voor ogen te houden wanneer zij degenen oordeelden die, wegens hun verraad, hun weerszinwekkende wreedheid of hun grove tekortkomingen, onmiddellijk en streng moesten gestraft worden. De taak was onmetelijk, des te meer daar ze op ontelbare materiële moeilijkheden stootte; ze liet slechts weinig tijd over voor theoretische beschouwingen. Nochtans trok ze de algemene aandacht op het strafrecht en op zijn onvolmaaktheden; ze oriënteerde naar de vraagstukken der criminologie juristen, die zich tot dan toe in het burgerlijk recht gekantonneerd hadden en die men aan de sereniteit van hun kabinet had moeten onttrekken, opdat ze zich op de beteugeling zouden toelagen. Velen onder hen haastten zich in de vreemde inlichtingen in te winnen om te weten hoe aan de overzijde van de grenzen de vraagstukken, waarover zij te beslissen hadden, werden opgelost. Nu men de prachtige opgang kent die kort daarop volgde in al de vormen van de internationale samenwerking op

het gebied van de strafwetenschap, geeft men zich rekenschap van het belang der inspanningen die reeds in 1946 door penalisten in alle landen weden gedaan om elkaar weder te ontmoeten, niettegenstaande de hindernissen die door de verwoestingen van de oorlog op de wegen waren achtergelaten.

* * *

In het jaar 1947 moest ik mijn bezorgdheid definitief afleggen en werd ik van mijn scepticisme genezen: dat jaar werd gekenmerkt door een aantal internationale ontmoetingen van criminalisten en hierin had België een ruim aandeel; in de maand Juli (3) was Brussel de zetel van niet minder dan drie vergaderingen.

In deze zelfde zaal hield, na de oorlog van 1914-1918, de *Association internationale de droit pénal* — in 1924 te Parijs gesticht om het werk voor te zetten van de *Union internationale de droit pénal* van Adolphe Prins, Van Hamel en von Liszt — van 26 tot 29 Juli 1926 haar eerste internationaal congres, om hulde te brengen aan het vaderland van Adolphe Prins; in deze zaal vergaderden, op 10 en 11 Juli 1947, op uitnodiging van onze regering, de vertegenwoordigers van twee en dertig Staten om, met de afgevaardigden van de U. N. O. en deze van elf internationale verenigingen, de *VIIIe Conférence internationale pour l'unification du droit pénal* te vormen, de eerste die na de oorlog van 1939-1945 ingericht werd door het *Bureau international pour l'unification du droit pénal*, filiaal van de *Association* (4).

De naklanken der feesten waarmede haar werkzaamheden te Spa werden gesloten, waren nauwelijks uitgestorven of, in dit lokaal — oase die aan de verwoesting van de Justitiepaleis was ontsnapt — hadden op 14 en 15 Juli 1947 de eerste *Journée internationale* plaats van de *Commission internationale permanente pour l'étude de la répression des crimes contre le droit des gens et des faits commis dans l'intérêt de l'ennemi* (5).

Van 16 tot 19 Juli 1947 werd, in het Provinciaal Paleis van Brabant, het *IIe Congrès international du droit au service de la paix* gehouden, ingericht door *Renaissance judiciaire*, enige maanden vroeger ontstaan uit *Résistance judiciaire* en uit *Justice libre*, nog vol vuur van de onder de vijandelijke bezetting gevoerde strijd (6).

Het feit dat geleerden naar België kwamen om onze oproep of deze van de grote verenigingen te beantwoorden, bewees de achting welke onze specialisten in de wereld bleven genieten; de wijze waarop wij de besprekingen voorbereidden en onze deelneming aan de debatten toonden aan dat, benevens de vergrijpsde criminalisten, er in onze universiteiten, onze balie, onze magistratuur en onze administratie een ploeg jonge werkers opstond, vol talent, open voor alle nieuwe gedachten, hoe gewaagd deze ook waren, doch die zich tevens konden verweren tegen de verlokkingen van de sirenen.

* * *

Ik zal de opsomming der congressen welke elkaar daarna opvolgden niet voortzetten. Ik zou U er de lijst niet kunnen van geven zonder uw hoop teleur te stellen, slechts een korte openingsrede te moeten aanhoren, telkens de wet mij verplicht taalmoeilijkheden te overwinnen om deze rede te houden.

De ijver der oude internationale groeperingen herleefde; talrijke nieuwe groeperingen kwamen tot stand; enerzijds namen de betrekkingen tussen naburige landen toe — en hoe vruchtbaar is voor ons

Benelux niet geweest — anderzijds werd ook de U. N. O. een bijzonder doeltreffende drijfveer voor de heropleving der strafwetenschap, zowel op het gebied van het binnenlands als op datgene van het internationaal recht. Goede geesten wensden dat ze van haar hoog zedelijk gezag zou gebruik maken om een zekere coördinatie der inspanningen te verwezenlijken; de gedachte is bekorend, mits men alzo de initiatieven niet remt.

Want verscheidene dezer initiatieven bleken zeer vruchtbaar.

Ik haal deze aan van het *Institut international pour les études de défense sociale*, gesticht te Genua in 1947 en dat zijn eerste congres, van 8 tot 10 November van hetzelfde jaar, te San Remo hield.

Italië is de bakermat van het modern strafrecht en van de moderne strafwetenschap. De Italianen gaan er terecht fier op en zijn niet bereid hun roem te laten verbleken. De gedachte, die door het fascisme werd samengeperst, heeft bij hen, sedert de bevrijding, een schitterende revanche genomen; ontelbaar zijn in hun land de publicaties van elke aard; diegene die over criminologie handelen onderscheiden zich door hun overvloed en hun kwaliteit.

Het instituut van Genua is uit deze opborreling ontstaan; de principes waarop het gegrond is zijn, in hun geheel, hetzij de ontwikkeling, hetzij de aanpassing aan de algemene evolutie der gedachten welke Enrico Ferri met zijn indrukwekkende welsprekendheid verdedigde. Het staat onder de leiding van een onvergelijkbare bezieler.

Zijn congres van San Remo was een triomf; de meest verscheidene thesissen werden er voorgebracht in een geestdrift welke niet altijd vrij was van een zekere verwarring en — ook onder de indruk van de schone Riviera — kwamen veel deelnemers er van terug, gewonnen voor de Italiaanse opvatting van het sociaal verweer.

Onder de Belgische afgevaardigden schitterde de meest dynamische stafhouder; sedert meerdere jaren reeds schonk hij aan de strafwetenschap de vrucht zijner overwegingen, welke de practijk van de balie en zijn edelmoedig hart hem ingaven; hij werd door de genade getroffen en, wanneer men, te San Remo, vroeg waar het toekomstig congres van sociaal verweer zou plaats hebben, riep hij uit met gezag: « te Luik! ». Het Instituut voor Sociaal Verweer had in de Noorderlanden een beste gezant gevonden.

Pas in België teruggekeerd, bewust van de verantwoordelijkheid die hij door zijn uitnodiging op zich had genomen, wierf hij een legioen verslaggevers en medewerkers aan, van wie hij de ijver stimuleerde en aan wier talent hij richting gaf. Het *IIe Congrès international de défense sociale* kende te Luik, van 3 tot 8 October 1949, een succes in alle punten vergelijkbaar met de gelukkige uitslag die, twee jaar vroeger, de eerste vergadering te San Remo had bekroond: de warme hartelijkheid der Maasdalbewoners kon vergeleken worden met de zonnwarmte van de Middellandse Zee.

Een *Société internationale de défense sociale* heeft zich nevens het Insttuit geplaast: ze moest thans, te San Marino, de deelnemers ontvangen aan het *IIIe Congrès internationale de défense sociale* dat, na in Europa gedurende een week gezeteld te hebben, toekomstig jaar met Pasen de Atlantische Oceaan zou oversteken om te Caracas zijn beraadslagingen voort te zetten. Ongelukkig beleeft de Republiek San Marino, niettegenstaande haar beperkte oppervlakte, ernstige politieke gebeurtenissen. Deze hebben de verwezenlijking van het eerste deel van dat grootse programma belet.

Maar de nieuwe vereniging is op weg naar de roem...; door België trekkende heeft zij er een diepe invloed uitoefend, welke zich vermengde met deze van de *Société internationale de criminologie*, waarvan het *IIe Congrès international de criminologie* te Parijs, van 10 tot 19 September 1950, volgde op het *XIIe Congrès international pénal et pénitentiaire*, dat gehouden werd te 's-Gravenhage van 13 tot 19 Augustus...

* * *

Deze enkele aanduidingen, hoe fragmentair ze ook zijn, volstaan om U aan te tonen dat noch mijn ouderdom, noch de uitoefening van mijn functies mij toelaten de internationale vergaderingen regelmatig bij te wonen; ik moet mij ermede vergenoegen de werkzaamheden ervan te volgen in de verslagen en de uitwerksels er van op de gedachtengang waar te nemen.

Ik zal terzijde laten al wat betrekking heeft op het internationaal strafrecht, op de opstelling van zijn regelen en op de codificatie er van, op de inrichting van internationale criminele rechtsmachten, op de inwerkingstelling van het Internationaal Verdrag inzake de voorkoming en de bestraffing van « genocide » (7)...; ik zal mij beperken tot enkele vaststellingen aangaande de evolutie van de strafwetenschap in zover ze in het bijzonder ons inwendig strafrecht beïnvloedt.

De afschuwelijke behandelingen, de door de totalitaire regimes aangewende foltermethodes om hun heerschappij, zonder enig aanzien voor het individu, te verzekeren, hebben een algemene en diepe afkeer verwekt voor de onnuttige strengheden die de gedetineerden vernederen; heden wil men vooral vermijden al wat bij de repressie kan aanleiding geven tot vergissing of willekeur.

Anderzijds brengt de ontwikkeling van de criminologische studiën de geesten meer en meer tot de overtuiging dat vele misdrijven hun oorzaak vinden, hetzij in de sociale wisselvalligheden, hetzij in de gebreken of in de ontaarding van de psychophysische persoonlijkheid van hun daders.

In dit opzicht zijn de specatulaire vorderingen, verwezenlijkt door de geestesgeneeskunde, van groot belang geweest.

Tot vóór weinig tijd ontdekten de psychiaters de geestesziekten en beschreven er de gevolgen van, doch om de zieken te genezen hielden ze zich, in meest alle gevallen, aan isoleringen en aan min of meer verlengde interneringen. Anderzijds, daar de beteugeling van de misdrijven gepleegd door de normale delinquenten, in principe bestond in de gevangenzetting der schuldigen, bleef de kwestie der sancties die dienen genomen ten opzichte van de krankzinnigen of de abnormalen, alles wel overwogen, beperkt tot het opzoeken der particulariteiten welke de benaming of de organisatie van de vrijheidsberoving moesten kenschetsen wanneer deze aan die delinquenten werd opgelegd, hoofdzakelijk met het doel hun genezing te bekomen of ten minste meer met een geneeskundig dan met een repressief doel.

Nu echter genezen de psychiaters zekere geestesziekten — of verminderen de gevolgen er van in zulke mate dat ze die ziekten onschadelijk maken — door middel van snelle behandelingen die slechts een kort verblijf in een kliniek vereisen.

De positivisten, verdedigers van het determinisme en van de onverantwoordelijkheid, hebben hieruit partij getrokken in hun twist met de neo-klassieken, verdedigers van de vrije wil en van de verantwoordelijkheid.

Voorzeker zijn de neo-klassieken sedert lang ervan overtuigd dat er delinquenten bestaan die eerder zieken zijn, die dienen genezen te worden, dan schuldigen die moeten worden gestraft. Doch de genezing van deze zieken, door de medische wetenschap bekomen, heeft hiervan een schitterend bewijs geleverd en de positivisten hebben niet nagelaten onmiddellijk erop te wijzen hoe de maatschappij vroeger onrechtvaardig en onhandig was geweest met ondoelmatige straffen op te leggen aan mensen die heden als zieken worden behandeld en die door medische zorgen op de goede weg worden teruggebracht. Neo-klassieken laten zich aan het wankelen brengen door de gedachte dat, vermits de geestesgeneeskunde vorderingen heeft gemaakt, ze er nieuwe zal maken. Zal de geestesgeneeskunde morgen het medisch geneesmiddel niet ontdekken tegen delinquenten die wij enkel nog tengevolge van onze onkunde beschouwen als voorwerp van beteugeling? Zal ze er niet toe komen al de delinquenten te genezen?... Ziedaar tot waar de ontwikkeling der wetenschap de enthousiaste zielen kan leiden; ook recruteert het positivisme nu aanhangers tot in de middens welke de oninneembare citadellen van het neo-klassicisme schenen te moeten zijn!

Gelukkig, wanneer men van de hoogte der theorie tot de concrete verwezenlijkingen dient af te dalen, komt de voorzichtigheid tot haar recht. Terwijl het *Institut international pour les études de défense sociale* te Genua gesteund was op het « failliet van het strafrecht », lopen zijn congressen uit op besluiten die in het algemeen voor iedereen aanneembaar zijn, en het congres te Luik, getiteld « congres voor sociaal verweer », werd, ten slotte, een congres voor het verweer van de menselijke persoonlijkheid, van haar waardigheid en van haar ongeschondenheid.

* * *

De internationale middens doen ons land de vleierende doch gevaarlijke eer aan hier een *Belgische school* te zien — dat hebben wij te danken aan de geest van wederzijds begripen en van samenwerking onzer criminalisten, alsmede aan hun wetenschap en aan hun ijver.

In meen dat men deze Belgische school aan de hiernavolgende kenmerken kan erkennen, kenmerken die tevens laten doorschemeren onze drang naar vooruitgang en dat « nationaal gezond verstand », dat wij, alhoewel wij soms geneigd zijn er in onze besprekingen misbruik van te maken, ten onrechte zouden miskennen.

Er is eerst en vooral een punt waarover wij eenparig t'akkoord zijn: bij het toepassen van de strafwet dient de meest scrupuleuze rechtvaardigheid bekomen te worden. De omwerking van het Wetboek van Strafvordering, met het oog op het versterken van de rechten der verdediging, is een gebiedende en dringende noodzakelijkheid.

Wanneer een besluit van de Prins-Regent d.d. 9 November 1946 een *Commissie voor de bestudering van de herziening van het strafrecht en van de rechtspleging in strafzaken* (8) had opgericht, oordeelden dan ook al de leden van deze Commissie, na een algemene gedachtenwisseling, dat ze in de eerste plaats moesten streven naar het opmaken van teksten tot vernieuwing van het voorbereidend onderzoek in strafzaken.

Alleen de wil om tot een perfect resultaat te komen heeft haar werkzaamheden geremd. Niettegenstaande de veelvuldige zittingen die ze gehouden heeft, is zij er tot hertoe niet in geslaagd een volledig voor-

ontwerp op te stellen. Zij wil de onafhankelijkheid van de onderzoeksrechter verzekeren, doch tevens zijn missingen voorkomen. Zij wil de tussenkomst van de verdediging in het onderzoek inrichten zonder de goede uitslag van dit laatste in gevaar te brengen en zonder aan de advocaat overdreven taken of met zijn opdracht onverenigbare verantwoordelijkheden op te leggen. Professors, advocaten, magistraten, zijn met de beste inzichten beziel, allen koesteren de vurige wens tot een substantiële vooruitgang te komen, doch, onvermijdelijk, verschillen hun standpunten en, dikwijls, wordt hun akkoord slechts bereikt omtrent oplossingen die zó genuanceerd zijn dat de formule waarin deze worden weergegeven, eerder hun wetenschap en hun verstand dan hun praktische geest tot eer strekken. De voorzitter laat de besprekingen hun gang gaan, omdat hij toegeeft aan de mening dat het tot niets zou dienen bepalingen op te stellen waar, tegenover, nu reeds, hetzij de balie, hetzij de magistratuur, hetzij het hoger onderwijs vijandig zou staan. De commissie vordert slechts met kleine schreden en wanneer ze de stof zal afgehandeld hebben, zal ze de teksten moeten herzien om ze lichter te maken, ze te vereenvoudigen en er een vorm aan te geven om de toepassing ervan mogelijk te maken.

Aangaande de principes welke ten grondslag liggen van het sociaal verweer tegen de criminaliteit, blijft de *Belgische school*, in het algemeen, vastberaden neo-klassiek.

Ze weet dat een zeker aantal delinquenten zieken zijn die dienen verzorgd te worden; zij weet dat het sociaal geweten, ingelicht door de wetenschappelijke vorderingen, zou verontwaardigd zijn, moesten deze zieken als misdadigers gestraft worden; doch ze weet ook dat het sociaal geweten in opstand zou komen tegen een algemeen ontslag van de delinquenten, gegrond op de reden dat ze mogelijk zieken zouden zijn. Zij weet dat onze maatschappij gegrond is op het geloof van het sociaal geweten in de vrije wil, op de plicht die iedereen heeft in de mate van zijn mogelijkheden te reageren tegen zijn antisociale neigingen.

De enkele overtuigde positivisten geven niets van hun overtuiging prijs; zij trachten ze door het sociaal geweten te doen delen, doch telkens zij een hervorming van onmiddellijke toepassing aanbevelen, zijn zij er zich van bewust dat die hervorming tot mislukking zou gedoemd zijn indien ze in botsing kwam met het onbegrip en de tegenkanting van de openbare mening; zij trachten het sociaal geweten voor te lichten, en het geen geweld aan te doen. Zij komen de neo-klassieken tegemoet wanneer zij erkennen dat een tamelijk groot aantal zieken, niettegenstaande erfelijk gebrek en ziekte, een zekere controle over hun daden behouden en dat het nadelig zou zijn, door een onverantwoordelijkheidsverklaring, het voordeel van hun persoonlijke inspanningen prijs te geven, welke een kostbaar hulpmiddel zullen zijn voor hun heraanpassing.

Daar, zelfs wanneer het delinquenten geldt die ze voor normaal en verantwoordelijk houden, de neo-klassieken oordelen dat de heropvoeding en de heraanpassing het einddoel moet zijn van de beteugeling; daar zij daaruit afleiden dat dus moet vermeden worden dat de straffen onnodig strenge en vernederende particulariteiten zouden vertonen, welke aan de totalitaire regimes herinneren en de heropvoeding en heraanpassing slechts moeilijker zouden maken, daar ze deze zorg nog veel verder drijven zodra het onderzoek van de psycho-fysische persoonlijkheid van de delinquent anomalieën doet uitschijnen, ziet men dat op gebied der praktische hervormingen

neo-klassieken en positivisten vaak kunnen samen gaan.

Zo de vorderingen van de geestesgeneeskunde geen algemeen ontslag voor de delinquenten toelaten, moeten ze des te meer de aandacht vestigen op de opsporing van de geestesziekten en van hun gevolgen en andermaal is er eenparig akkoord over de noodzakelijkheid dat de rechter, alvorens zijn vonnis te vellen, zeer juist gedocumenteerd moet zijn over de persoonlijkheid van de beklaagde — alsmede over de sociale wisselvalligheden welke zijn gedragingen hebben beïnvloed.

Is de dader van het misdrijf gans beroofd van de controle zijner daden, dan strekt de maatregel tot zijn genezing en tot zijn heraanpassing; deze maatregel zal van genezende aard zijn en het ware afschuwelijk moest het anders zijn. Is de dader niet volledig beroofd van de controle zijner daden, dan sterkt de maatregel tot zijn heropvoeding en tot zijn heraanpassing; deze maatregel zal de aard hebben van een straf en het zou ijdel zijn te menen dat dit niet onvermijdelijk is; doch deze maatregel zal tevens en des te meer van genezende aard zijn naarmate de anomalieën zelf van de psycho-fysische staat van belanghebbende meer afgetekend zullen blijken.

Onze juristen krijgen heden ten dage een vorming die de opvatting verwerpt van een strafrecht bestaande uit een stel mekanisch toepasbare regelen, opvatting die tot het verleden behoort. De weg volgende die door de Universiteit van Leuven werd ingeslagen, geven thans onze universiteiten, alle vier, een onderwijs in de criminologische wetenschappen. De school voor criminologie en criminalistiek in het Justitiepaleis te Brussel, door Emile Vandervelde opgericht en waarvan de dertigste verjaardag deze zomer werd gevierd, is aldus, voor de criminologie, een aanvullende toepassingsschool geworden.

Onze goede auteurs hebben merkwaaardige handboeken gepubliceerd; de *Revue de droit pénal et de criminologie* is sedert 1946 terug verschenen; onze juridische periodieken nemen de artikelen op, die over strafwetenschap handelen; de *Belgische Vereniging voor Strafrecht* — die de *Belgische en Luxemburgse Vereniging voor Strafrecht* geworden is — richt debatten in, waarvan de echo's ver buiten de rechtszalen, waarin ze gehouden worden, weerklinken; andere groeperingen wijden hun besprekingen aan onderwerpen over strafrecht.

* * *

Niettegenstaande de dringende en moeilijke vraagstukken welke de beteugeling van het incivisme voor het gevangeniswezen heeft gesteld — en soms onder de dwang der noodzakelijkheid deze vraagstukken onmiddellijk op te lossen — heeft de administratie der gevangenis gelukkige proefnemingen voortgezet.

Op wetgevend gebied hebben wij — om enkel te gewagen van de hervormingen betreffende de principes — de wet van 14 November 1947 gehad, waarvan sommige beschikkingen uit de werken van de *Belgische Vereniging voor Strafrecht* zijn ontstaan en die de toepassingsfeer van de voorwaardelijke veroordeling (9) merkkelijk heeft uitgebreid; de wet van 21 Augustus 1948 tot afschaffing van de officiële reglementering van de prostitutie, waarin tevens de grondslagen gelegd worden van een vrouwelijke politie; de wet van 20 Mei 1949 tot verbetering van de toepassing der wet van 15 Mei 1912 op de kinderbeheermering; de wet van 7 Juni 1949 betreffende het-

geen men nog aarzelt officieel de transactiemacht van het openbaar ministerie te heten.

Op 18 Mei 1948 werd bij de Kamer een wetsontwerp ingediend, waarbij het *probation-regime* in het strafstelsel wordt ingevoerd. Ik zou ten zeerste wensen U erover te onderhouden, doch ik zal mij weten te beperken (10).

De portefeuille van Justitie is de eerste en de laatste welke aan Graaf Carton de Wiart tijdens zijn vruchtbare ministeriële loopbaan werd toevertrouwd. Nauwelijks had hij, voor de eerste maal, op de bank der regering plaats genomen of hij hechtte zijn naam aan de wet van 15 Mei 1912 op de kinderbescherming. Deze beroemde staatsman, toonbeeld van voornaamheid en beschaafdheid, heeft op elk gebied van het openbaar leven — en ook in de litteratuur en de morele en politieke wetenschappen — de gaven gebruikt van zijn ruim verstand, dat in dienst stond van een ziel die edelmoedig naar vooruitgang hunkerde; hij is een der grote figuren die gedurende de eerste helft der eeuw onze nationale geschiedenis beheersen. Altijd toonde hij een speciaal belang voor het strafrecht en, in het bijzonder, voor de redding der in de delinquentie afgedwaalde kindsheid. Bij de stemming der wet van 1912 had hij moeten toestaan dat ze, in principe, slechts op de kinderen van minder dan zestien jaar zou toegepast worden, dan wanneer hij gewenst had dat al de minderjarigen tot hun achttien jaar tot de bevoegdheid van de kinderrechtter zouden behoren; de ervaring had het hem doen bevreemden. Terug Minister van Justitie in 1950, hernam hij het onderzoek van het vraagstuk, zonder te wachten op het einde der werkzaamheden van een commissie die het geheel der hervormingen bestudeert welke dienen verwezenlijkt te worden op gebied van kinderbescherming en van steun aan de jeugd; de regeringscrisis van Augustus 1950 liet hem de tijd niet het door hem voorbereid wetsontwerp in te dienen doch pas had hij zijn zetel van volksvertegenwoordig terug ingenomen of hij nam het initiatief van een wetsvoorstel dat het toepassingsgebied der wet van 15 Mei 1912 zou uitbreiden; ditmaal gelukte hij erin zijn collega's van de Kamer te overtuigen en had hij de voldoening hen, op 21 Maart 1951, de wet te zien stemmen waarbij de strafrechtelijke meerderjarigheid op achttienjarige ouderdom wordt bepaald (11). De Senaat zal zich waarschijnlijk aansluiten bij deze hervorming, die grote steun vindt in de strafwetenschap. De sereniteit waarmede Graaf Carton de Wiart de ogen sloot is voor de mannen van goede wil een reden te meer geweest om hem te bewonderen; is die sereniteit niet, ten dele, te wijten aan het feit dat hij er zich van bewust was tot het einde te hebben gestreden voor de verdediging van de gedachten waaraan hij zich gewijd had?

Onder de in voorbereiding zijnde hervormingen citeer ik nog het ontwerp van verdrag tot uitlevering tussen de landen van Benelux, voorbereid door de *Belgisch - Nederlands - Luxemburgse Studiecommissie voor eenmaking van het recht* (12). Dit ontwerp gaat veel verder dan de door de wetten op de uitlevering getrokken kaders en zal dus door de Kamers moeten bekrachtigd worden; het drijft de wederzijdse hulp, in verband met de strijd tegen de misdaad, op tot het maximum, want het zou paradoxaal zijn dat, wanneer Benelux in volle werking zal getreden zijn, de inwendige grenzen zouden blijven bestaan om de misdadiger te beschermen tegen zijn rechter; het verleent aan de uitlevering een essentieel rechterlijk karakter.

Doch er bestaat een voor-ontwerp waarop ik graag uw aandacht zou willen vestigen; ik bedoel het voorontwerp dat door de *Hoge Raad der Gevangenis* voorbereid werd tot beteugeling van de aan jeugdige delinquenten ten laste gelegde misdrijven.

Dit voorontwerp verdient des te meer een aandachtig onderzoek daar het, buiten zijn invloed op de schuldige jeugd, aan het strafrecht in het algemeen waarschijnlijk een nieuwe oriëntatie zal geven. Het stelt de opvattingen van de *Belgische School* in werking om een bijzonder probleem op te lossen. Indien de proef, welke op de schuldige jeugd gedaan wordt, doeltreffend blijkt, zal de noodzakelijkheid zich opdringen ze, met de nodige aanpassingen, tot de volwassen misdadigers uit te breiden.

Sedert lang erkennen de vurigste verdedigers van het Strafwetboek zelf dat dit wetboek onmachtig is om de terugkeer van de jonge veroordeelden op de goede weg te verzekeren. Speciaal wanneer ze op de jeugdige delinquenten worden toegepast, zijn de korte gevangenisstraffen ondoeltreffend en gevaarlijk, want, ver van dezen die ze treffen te amenderen, demoraliseren ze hen eerder en bereiden ze hen aldus voor tot de herhaling.

Op twee uitzonderingen na behandelen onze wetten de jeugdige delinquenten zoals de volwassenen.

Artikel 77 van het Strafwetboek vermeldt dat de doodstraf door de straf van levenslange dwangarbeid wordt vervangen voor de schuldigen, die, op het ogenblik van de misdaad, geen volle achttien jaar oud waren.

Anderzijds laat artikel 37 der wet van 15 Mei 1912 de hoven en rechtbanken toe, wanneer zij een persoon beneden de volle leeftijd van 18 jaar tot gevangenisstraf veroordelen, te gelasten dat hij ter beschikking van de regering zal blijven na het einde zijner straf tot aan zijn meerderjarigheid.

Volgens deze tekst moet de opsluiting van de jonge veroordeelde in een gevangenis de plaatsing in een heropvoedingsgesticht voorafgaan, waaruit zou voortvloeien dat de jeugdige delinquent aldus als een volwassene zou gestraft worden alvorens als een kind heropgevoed te worden; het gebrek aan coördinatie en harmonie tussen de twee regimes waaraan hij op-eenvolgend zou onderworpen worden, zou er de doelmatigheid van in gevaar brengen. Ten einde aan dit bezwaar te verhelpen, heeft de Minister van Justitie de parketten voorgeschreven de gevangenzetting zonder gevolg te laten en slechts de terbeschikkingstelling van de regering uit te voeren.

Indien de rechter dus heden de heropvoeding van de misdadige jongelingen van zestien tot achttien jaar oud tot hun meerderjarigheid kan voorschrijven, moet hij daarvoor tot het aanwenden van een uitvlucht besluiten: hij is verplicht een gevangenisstraf uit te spreken, wetende dat de uitvoeringsorganen wijselijk er geen rekening zullen mee houden. Artikel 37 der wet van 1912 is, mag men zeggen, in onbruik geraakt.

Men neemt des te minder zijn toevlucht tot dit artikel daar artikel 14 derzelfde wet op de kinderbescherming de mogelijkheid van een andere meer sympathieke uitweg biedt: de parketten sluiten de ogen voor een misdrijf gepleegd door een minderjarige beneden de volle leeftijd van 18 jaar, mits de ouders deze laatste vóór de kinderrechtter brengen als hebbende hun, door zijn wangedrag of zijn onbuigzaamheid, ernstige redenen tot ongenoegen gegeven.

Niets is voorzien ten opzichte van de delinquenten die meer dan 18 jaar oud zijn.

Trouw aan zijn tradities, heeft het gevangeniswezen getracht aan het in gebreke blijven der wetten te verhelpen.

Emile Vadelvelde, toen hij Minister van Justitie was, stichtte de strafschoolen en liet er het bestaan officieel van bekrachtigen door het koninklijk besluit d.d. 28 Juni 1921. Aldus bleef hij in de lijn afgebakend door zijn twee beroemde voorgangers Jules Lejeune en Graaf Carton de Wiart, die geleid en bijgestaan werden door zijn Meester Adolphe Prins, steunpilaar van de strafwetenschap. Al zijn opvolgers in het Departement zijn de weg blijven opgaan die hij aangetoond had.

De instelling is gesteund op het principe waardoor de ganse penitentiare hervorming van Emile Vadelvelde was beheerst, namelijk dat het gevangeniswezen zich volledig moet inspannen om van de gedetineerden, die in uitvoering van veroordelingen tot een vrijheidsberovende straf aan zijn diensten zijn toevertrouwd, mannen of vrouwen te maken, bewust van hun plichten jegens de maatschappij en bekwaam zich van deze plichten te kwijten.

De jonge delinquenten zijn bijzonder interessant om reden dat, daar zij jong zijn, zij een lange loopbaan voor zich hebben, gedurende dewelke zij aan hervalling blootgesteld zijn, en ook omdat hun jeugd hen meer geschikt maakt tot verbetering. De vraag: hoe de herhaling voorkomen, stelt zich voor alle delinquenten; voor de jeugdige delinquenten echter is dit vraagstuk tevens belangrijker en gemakkelijker op te lossen.

Een straflandbouwschool werd ingericht te Merksplas — waar de massale vermindering van het getal landlopers vele lokalen beschikbaar had gemaakt. Een strafnijverheidsschool werd opgericht in een der kwartieren van de oude gevangenis te Gent, die, hoewel ze onder Maria-Theresia gebouwd werd met het oog op de heropvoeding door de arbeid, toch maar slecht aan de behoeften beantwoordde van een modern gesticht, bestemd tot de aanpassing der afgedwaalde jongelui aan het maatschappelijk en industrieel leven van de XXe eeuw. Zowel te Gent als te Merksplas verrichtte het personeel wonderen, doch vooral te Merksplas kon men tot gewaagde en toch tevens voorzichtige proefnemingen van progressieve terugkeer naar de vrijheid overgaan. Men beschikte daar over grote ruimten in een streek waar de overigens weinig dichte bevolking door het bestaan der welvarende koloniën er aan gewoon was geworden niet ergelijk te reageren tegen het aanwezig zijn van geïmmigreerden, die, elders, met wantrouwen zouden onthaald zijn geworden. In beide strafschoolen was het heropvoedingstelsel gesteund tegelijkertijd op het bedrijfsonderwijs en op de morele vorming — en het bestuur trachtte de gedetineerden de overtuiging in te prenten dat zij eerlijke mannen konden worden of terug worden, dat het van hen afhing daartoe te komen en dat de maatschappij, ver van hen tegen te werken, hen hierbij zou helpen; — het vertrouwen dat men hun betuigde door de banden van hun gevangenschap steeds losser te laten, bewees hun de oprechtheid van wat hun werd voorgehouden. Beide strafschoolen waren bedrijfsschoolen met strenge doch scrupuleus rechtvaardige tucht — want de minste onrechtvaardigheid zou de vruchten van de behandeling vernietigd hebben — waar alles, zelfs de kleinigheden, strekte tot de realistische opgevatte verbetering.

Het gevangeniswezen zond er de veroordeelden van zestien tot één en twintig jaar heen. De proef leverde weldra uitmuntende resultaten op, doch men stelde

vast, dat te dien einde de straf noodzakelijk niet van te korte duur mocht zijn: enerzijds, vereiste de morele en bedrijfsopvoeding een zekere tijd, anderzijds, legden de gedetineerden slechts persoonlijke inspanningen aan de dag, wanneer ze aldus een vervroegde invrijheidstelling hoopten te bekomen, wanneer ze wisten dat ze zelf hun bevrijding moesten verdienen; de moraliserende aansporingen hadden bijna geen uitwerksel op jongelui die de zekerheid hadden dat zij, wat ze ook zouden doen of laten, binnenkort het vrij leven terug zouden genieten.

Men kwam aldus tot deze paradoxale toestand — waarin wij ons nog bevinden — dat het repressief en penitentiair optreden de heraanpassing der jongelingen slechts verzekert voor zoveel ze een zwaar misdrijf gepleegd hebben. Dezen waarvan de fouten licht zijn geweest, diegenen welke de weg naar de misdadigheid nog maar nauwelijks zijn ingeslagen, worden, na gedurende geringe tijd te zijn opgesloten geweest, aan zichzelf overgelaten en kunnen zich aldus moeilijker op de rechte weg handhaven; in hun toekomst wordt geen belang meer gesteld; men is onverschillig voor het maatschappelijk gevaar dat ze kunnen uitmaken.

* * *

Om daaraan te verhelpen moesten de korte gevangenisstraffen voor de jonge delinquenten, vervangen worden door een langere internering in een strafschool. De vrijheidsberoving zou langer zijn, doch het regime van de strafschool, dat in de plaats zou komen van het regime van de gewone gevangenis, zou minder streng zijn en het ene zou het andere compenseren.

De regering stelde het voor aan het Parlement: het ontwerp dat de wet van 9 April 1930 tot bescherming der maatschappij tegen de abnormalen en de gewoonte-misdadigers is geworden bevatte oorspronkelijk een derde deel betreffende de bescherming der maatschappij tegen de misdadige jeugd.

Voorbereid door Emile Vadelvelde, werd het, op 14 Februari 1923, bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers een eerste maal ingediend door zijn onmiddellijke opvolger, Fulgence Masson (1). De oplossing welke het ontwerp trachtte te doen aannemen was radicaal: voor de veroordeelden die, op het ogenblik van de uitspraak of van de tenuitvoerlegging van het vonnis, de ouderdom van één en twintig jaar niet hadden bereikt, nooit geen correctionele gevangenisstraf meer; de correctionele gevangenisstraf zou altijd vervangen worden door de hechtenis in een strafschool tot de leeftijd van vijf en twintig jaar, met mogelijke voorwaardelijke invrijheidstelling na één jaar (14).

Nadat, door een kamerontbinding, het ontwerp vervallen was, waarover door Graaf Carton de Wiart verslag was uitgebracht geworden aangaande het deel dat handelde over de jonge delinquenten (15), bevestigde zich de H. Paul Tschoffen, zodra hij Minister van Justitie was geworden, het opnieuw in te dienen (16); een tweede verslag van de hand van Graaf Carton de Wiart, betreffende de schuldige jeugd, was even gunstig als het eerste (17).

Drie uitmuntende staatsmannen, behorende tot de drie grote partijen, hadden het ontwerp beschermd; tweemaal, hadden de beschikkingen in verband met de internering in een strafschool de goedkeuring verworven van de Kamercommissie, geleid door de onbetwiste specialist in de zaak. Men kon hopen dat het Parlement er zich met geestdrift zou bij aansluiten.

Na algemene bespreking in openbare zitting, welke overigens vooral over de teksten in verband met de

abnormalen liep (18) — werd het volledig ontwerp, met al de amendementen die werden ingediend, naar de Commissie voor de Justitie en de burgerlijke en strafrechterlijke wetgeving teruggezonden.

Niemand had kritiek uitgeoefend op de strafscholen, waarvan het bezoek de parlementairen zeer geïnteresseerd had. Men had er slechts op gewezen dat het spijtig was dat beide scholen in het Vlaams gedeelte van het land gelegen waren en dat de jonge veroordeelden, afkomstig uit de Waalse streek, er aldus aan blootgesteld waren beroofd te worden van de familiecontacten die vaak onontbeerlijk zijn voor de reclassering. Doch wat de leden der Kamer verontrustte was de verplichting voor de rechter de internering in een strafschoon tot vijf en twintig jaar te bevelen, telkens hij hetzij een boete, hetzij een voorwaardelijke veroordeling onvoldoende zou achten; men zag daarin een sterk overdreven verzwarende van de beteugeling; men vreesde dat daders van betrekkelijk lichte feiten, die eerder door een gebrek aan bezadigheid of een overdreven geestdrift voor nieuwe sociale of politieke opvattingen dan wegens een door en door slechte inborst waren ingegeven, tot vijf en twintig jaar van hun vrijheid zouden beroofd worden.

Ook stelde het derde verslag van Graaf Carton de Wiart, dat opgesteld werd na de derde debatten in de commissie, voor het stelsel soepeler te maken (19): de rechter zou niet meer verplicht zijn de internering in een strafschoon te bevelen, hij zou ook tot de correctionele gevangenisstraf mogen veroordelen; wanneer hij de internering in een strafschoon zou bevelen, zou hij ze niet meer bevelen tot de leeftijd van vijf en twintig jaar; mogelijkheid zou hem gelaten worden de duur ervan te bepalen zonder dat deze minder dan drie jaren zou kunnen bedragen noch de datum zou mogen overschrijden waarop de jonge delinquent de leeftijd van vijf en twintig jaar zou bereiken. Daarenboven, ten einde een oordeelkundige keus tussen de internering in een strafschoon en de oude correctionele straffen te verzekeren, en gelet op de goede resultaten opgeleverd door de specialisering der kinderrechtshandelingen, was er voorzien dat, in hoger beroep evenals in eerste aanleg, de minderjarigen, meer dan zestien jaar oud, gevonnt zouden worden door een te dien einde speciaal aangeduide magistraat.

Op deze grondslagen hernam de Kamer op 13 December 1927 de bespreking.

Ondanks de door de Commissie aangenomen toegevingen, moest de regering buigen voor het hardnekkig verzet van zekere volksvertegenwoordigers, die zich met hartstocht kantten tegen de macht welke aan de rechters toegekend werd en krachtens dewelke deze tot een verlengde vrijheidsberoving mochten veroordelen in gevallen waarin, volgens de vigerende wetgeving en de gevolgde praktijk, ze slechts veel kortere gevangenisstraffen uitspraken; die volksvertegenwoordigers zegden zelfs dat de goede organisatie van de strafscholen in een zekere maat hun vrees vergrootte: ze zou immers de rechters kunnen aanzetten van de nieuwe maatregel misbruik te maken.

Bij de tweede stemming, op 19 Januari 1928 (20), legde de Minister van Justitie, Paul Emile Janson, er zich bij neer de splitsing van het hoofdstuk betreffende de schuldige jeugd te vragen, ten einde de aanneming van de twee andere delen der wet tot bescherming der maatschappij tegen de abnormalen en de gewoonte-misdadigers niet in gevaar te brengen.

Die splitsing was nochtans in strijd met de billijkheid. De wet van 9 April 1930 tot bescherming der maatschappij heeft de strengheid verdubbeld tegen de gewoonte-misdadigers. Mocht ze dit doen indien ze

de nodige maatregelen niet trof waardoor de delinquenten minder gevaar zouden lopen gewoonte-misdadigers te worden, indien ze de jonge delinquenten niet beveiligde tegen de gevolgen der herhaling?

* * *

Het beheer liet zich niet ontmoedigen: in 1931, bracht het de strafscholen over naar het oud kasteel van de graven de Lalaing te Hoogstraten, waarin landlopers geherbergd waren geweest en richtte dit domein in tot straflandbouw- en strafnijverheidsschool. Zowel met het oog op het opvoedend doel als om de kosten te verminderen, gebruikte het daartoe de strafarbeiders, zoals het vroeger overigens gedaan had te Merksplas en te Gent.

Dit was het beste antwoord dat het beheer kon geven aan de Kamers die de beschikkingen betreffende het statuut van de schuldige jeugd hadden prijsgegeven. De volksvertegenwoordigers hadden wel erkend dat hun indruk over hun bezoeken te Gent en nog meer te Merksplas gunstig was geweest, doch hadden te kennen gegeven dat ze in het stelsel eigenlijk niet veel vertrouwen hadden; zij betwistten niet de goede resultaten die bekomen waren, doch zagen enkel daarin enige proefnemingen die geslaagd waren dank zij bijzondere omstandigheden. Zou het beste middel om ze te overtuigen er niet in bestaan hun door de feiten te bewijzen dat het beginsel uitstekend was?

Toen Procureur Generaal Servais in de Universiteit te Brussel het strafrecht doceerde, had hij de gewoonte aangenomen elk jaar zijn leerlingen naar Gent en naar Merksplas te leiden; hij werd weldra nagevolgd door zijn collega's der drie andere Universiteiten. Deze bezoeken, welke te Hoogstraten werden voortgezet, maakten de studentenjeugd geestdriftig en brachten vurige aanhangers van het stelsel der oriëntering van de straffen naar de sociale heraanpassing terzelfdertijd als naar de geestelijke heropvoeding, op realistische en doeltreffende wijze verstaan.

De nieuwe installaties boden het beheer de grootste mogelijkheden; het kon er nut uit trekken en, telkens ik mijn studenten naar Hoogstraten vergezelde, kon ik vaststellen dat er, sedert mijn vorig bezoek, merkwaardige initiatieven waren genomen.

De regel is nu dat de strafschoon bestemd is voor de veroordeelden die de leeftijd van vijf en twintig jaar niet hebben bereikt en die op het ogenblik van hun aanneming nog ten minste negen maanden vrijheidsberoving moeten ondergaan. Ik zou mijn onderwerp te buiten gaan wanneer ik U sprak over enige oudere veroordeelden die het beheer aldaar ook onderbrengt.

Te Hoogstraten — evenals vroeger te Gent en te Merksplas — heben de inrichtingen Borstal — welke in Engeland krachtens de Prevention of Crime Act van 1908 werden tot stand gebracht —, als modellen gediend, doch met bijzondere kenmerken die door onze zeden of onze eigen ervaring opgelegd werden.

Bij zijn aankomst te Hoogstraten, wordt de gedetineerde in observatie gesteld in een eerste paviljoen; daar verblijft hij in een cel en wordt hij bestudeerd door het paviljoenhoofd en de opvoeders, door de anthropologische geneesheer en door een technicus die zijn vakbekwaamheden opspoort. De sociale assistente gaat, indien nodig, tot een familieonderzoek over. Het bestuur der strafschoon beslist dan over het regime dat dient toegepast; het lokt de terugzending naar een gewone inrichting uit, wanneer het van mening is dat het verblijf van de jongeling te Hoogstraten

zonder ernstige voordelen voor hemzelf, de andere gedetineerden slechts kan benadelen.

Van het tweede paviljoen af, is het de arbeid in gemeenschap, hetzij in de werkplaatsen van de school, hetzij in de veldbrigaden; de lichamelijke opvoeding is het voorwerp van bijzondere zorgen; de gedetineerden worden nog streng in 't oog gehouden, en ontvangen, in hun kamers, zeer dikwijls het bezoek van de opvoeders waaraan zij toevertrouwd zijn. Allengs, vermenigvuldigen zich de contacten met andere veroordeelden; groepen van een twaalfstal, door het bestuur gevormd, verenigen zich 's avonds, doch onder bewaking.

Wanneer de verwezenlijkte vorderingen het toelaten, gaat de gevangene over naar het derde paviljoen; steeds meer vertrouwen wordt in hem gesteld en de proefnemingen van «self government» worden steeds meer doorgezet. Kon hij, vanaf het tweede paviljoen, deel uitmaken van de werkplaats-«gilden» welke, in akkoord met het bestuur, zich bezig houden met de volmaking der bedrijfsvorming en het stimuleren van de liefde voor het vak, moet hij nochtans wachten totdat hij in het derde paviljoen is om opgenomen te worden in de «kring»; hij zal er overigens slechts in toegelaten worden in zo ver de meerderheid der leden hem gunstig is: al degenen die tot de «kring» toebehoren moeten als voorbeelden dienen en zij zijn er zich van bewust, zij zorgen er zelf voor onder de bevolking van het gesticht een hoog moreel te onderhouden; het door hen gekozen bestuurscomité verdeelt de fondsen van een mutualiteit waarbij al de gedetineerden van de strafschool zich mogen aansluiten, mits storting van bijdragen voortkomende van de bezoldiging van hun arbeid; zonder enige tussenkomst van het bestuur of van het personeel, komen zij aldus bijzonder beproefde families van gevangenen te hulp, staan leningen toe aan veroordeelden die, op het ogenblik van hun bevrijding, het nodige gereedschap moeten kopen om het beroep uit te oefenen dat zij gedurende hun hechtenis geleerd hebben... en die leningen worden overigens regelmatig terugbetaald, zodra de begunstigde zich in het vrije leven een plaats heeft kunnen veroveren. Zoals men ziet, strekt niet alleen het regime der strafschool van Hoogstraten — waarvan ik U hier slechts de grote lijnen trek — tot de bedrijfsopvoeding en tot de geestelijke vorming der gedetineerde doch drijft zij de ontwikkeling van hun sociale zin tot het uiterste door.

In het derde paviljoen reeds, wordt het de gevangene soms toegelaten alleen te werken, zonder bewaking; in het vierde paviljoen, verkeert hij in halve vrijheid. Om na te zien of de voorwaardelijke bevrijding, welke hij waardig schijnt te zijn, hem zonder enig gevaar kan worden toegestaan, wordt geëist dat hij, gedurende een laatste periode, elke avond in de gevangenis terugkeert na de dag te hebben doorgebracht in het vrije leven.

De strafschool van Hoogstraten is voorzeker een der meest interessante strafgestichten van het oude vasteland; ontelbaar zijn de vreemdelingen die het kwamen bezoeken; onze zuiderburen hebben er zich laten door inspireren wanneer zij, enige jaren geleden, de gevangenis van Oermingen ingericht hebben. Zij is een merkwaardig werktuig, doch de beste werktuigen gelden slechts door de werkmans die ze gebruikt: aan het hoofd van de strafschoolen, hebben wij mannen van allerhoogste waarde gehad, groot door het verstand, door het gemoed en door het karakter, die van hun opdracht een apostolaat hebben gemaakt, die hun geestdrift aan hun ondergeschikten hebben kunnen mededelen, die niet enkel de strafschoolen perfect heb-

ben ingericht en bestuurd, doch die de doeltreffende inspanningen hebben vermenigvuldigd om hun leerlingen bij te staan nadat ze terug in vrijheid werden gelaten. Heden beschikken wij over een ploeg ambtenaren die met de beste geest bezielde zijn en die de vereiste kennis en bekwaamheden bezitten om zich te kwijten van de prachtige en moeilijke taak welke men van hen verwacht.

* * *

Bij de parlementaire besprekingen waaraan ik U herinnerd heb, was een der redenen tot het wantrouwen van zekere volksvertegenwoordigers deze dat de twee strafschoolen in de Vlaamse streek, te Gent en te Merksplas gevestigd waren. De overbrenging ervan naar Hoogstraten had de toestand niet verbeterd en voorzeker, in talrijke gevallen, was het moeilijk, in dat ver afgelegen dorp der Kempen, de familiecontacten te handhaven of te herstellen.

Sinds 1945, bestaat er te Marneffe, niet ver van Hoey, in het Waalse gedeelte van het land, een tweede strafschool.

In 1939 had de Staat zich verplicht gezien herbergplaatsen in te richten voor de Joden die de hitleriaanse vervolgingen ontvlucht waren; hij had een groot aantal families ondergebracht in het kasteel te Marneffe, eenzaam landgoed, te midden van een mooi park, op een van die hoogvlakten van Haspengouw met verre horisonten. Bij het naderen van de vijandelijke inval, hadden de bewoners van deze schuilplaats hun uittocht naar het Westen voortgezet. Gedurende de bezetting, wanneer zich het angstwekkend probleem van de ravitaillering der bevolking van de gevangenen stelde, kwam het gevangeniswezen op de gedachte gedetineerden over te brengen naar Marneffe, waar zij aan de groenteteelt zouden werken. Het kasteel was geenszins ingericht om tot gevangenis te dienen; het was daar zo gemakkelijk te ontvluchten dat de minst ingelichten het moesten opmerken; het beheer besloot er slechts toe daar gevangenen te installeren uit noodzaak, het kon inderdaad diegenen waarover het te waken had, niet van honger laten vergaan en aldus zag het zich verplicht zijn toevlucht te nemen tot een oplossing welke, het, in normale omstandigheden, beslist van de hand zou gewezen hebben. Te Marneffe echter had iemand getoond dat hij een chef was, iemand die de vrede, de sereniteit en haast een zekere levensvreugde had doen heersen onder de ongelukkige Joden die hij met sterk gezag en tevens met welwillendheid had onthaald. Zou diezelfde chef de taak niet tot een goed einde kunnen brengen een groep gedetineerden te leiden — en te bewaken? Hij slaagde erin en, tot verbazing van dezen die de proefneming gepoogd hadden, slaagde ze ten volle. Ook, bij de bevrijding, wanneer alle gevangenen overbevolkt waren, dacht men er niet aan deze van Marneffe te desaffecteren. In 1945, werd zij, onder hetzelfde bestuur, in een strafschool omgevormd: cens te meer — zoals te Gent, te Merksplas en te Hoogstraten — hebben wij het geluk gehad in de kaders van onze administratie de geschikte man te vinden om het apostolaat van de heraanpassing der schuldige jeugd te ondernemen.

Marneffe is de gevangenis met vensters zonder traliën. Geen ringmuren. Heel het stelsel is gegrond op het vertrouwen dat het bestuur aan de gedetineerden betuigt en op het plichtbewustzijn dat het in hen ontwikkelt. Het verschilt met dat van Hoogstraten doordat de vorderingen niet de overplaatsing medebrengen in paviljoenen met steeds breder regime:

van bij hun aankomst, worden de veroordeelden, na een korte observatietermijn, aan het gezag van een hoofdopvoeder onderworpen die, tot aan hun bevrijding, hun vorderingen zal volgen. De regelen van het scoutisme krijgen daar een ruime toepassing en leveren resultaten op welke de verwachtingen van de grootste optimisten overtreffen.

In 1948, werd de streek verwoest door overstromingen; de directeur bracht zijn jonge arbeidersploegen ter plaatse en men ging aan het werk bekommerd om het gevaar dat moest bestreden worden veeleer dan om een bewaking die de ontvluchtingen zou vermijden; er deed zich geen enkel incident voor en de bewoners waren zodanig opgetogen dat ze, als betuiging van hun erkentelijkheid, aan de gedetineerden een banket wilden aanbieden. De landelijke bevolking der omstreken was voortaan verzoend met de stelling van de sociale wederaanpassing.

* * *

Om dit alles te verwezenlijken, volgt onze administratie opletend wat in het buitenland gedaan wordt, namelijk in Engeland, in de oneindige variëteit van de Borstal-inrichtingen welke in voortdurende vooruitgang zijn, en in de Verenigde Staten waar men ten zeerste ingenomen schijnt te zijn met «group therapy», behandeling welke interessant is, doch slechts een bijzaak kan zijn van een meer individuele heropvoeding.

De voortreffelijkheid van het te Hoogstraten en te Marneffe aangenomen stelsel wordt heden door de feiten bewezen; de statistieken van het Departement van Justitie zullen zelfs de sceptieken ervan overtuigen.

Wanneer men zich herinnert dat de meest optimistische penalisten oordelen dat ten minste 40 ten honderd der veroordeelden in het algemeen terug in delinquentie vallen, is het treffend dat, onder de uit de strafschole gekomen jongelingen, slechts 25 ten honderd nieuwe misdrijven gepleegd hebben en dat, in deze 25 ten honderd, meer dan het vierde, voor de nieuwe misdrijven, slechts politiestrafpen of correctionele boeten hebben opgelopen, wat er op wijst dat het over eenvoudige overtredingen of over betrekkelijk lichte wanbedrijven ging!

* * *

De wetgever heeft nu tot plicht uit de bekomen resultaten de vereiste gevolgen te trekken.

Reeds in 1938, had de *Afdeling voor criminele prophylaxie van de Nationale Belgische bond voor geesteshygiëne* hem oordeelkundige suggesties gedaan (21).

Ten einde de ontoereikendheid en de gevaren van de kortstondige gevangenzitting te voorkomen, dient hij, in hoofdde, een algemene maatregel, de *probation*, en een bijzondere maatregel bestemd voor de jonge delinquenten, de *internering in een strafschool*, te ontwikkelen en op te nemen in het arsenaal van de straffen welke de wetten ter beschikking der rechters stellen.

Ik zal U vandaag niet over de *probation* spreken, want dit zou te lange uiteenzettingen vergen. Ik zal mij tot het voorontwerp over de misdadige jeugd beperken, dat zoëven door de *Hoge raad der gevangenen* tot stand werd gebracht. De *Hoge raad* heeft de principes ervan bepaald; het ministerie van Justitie zal de tekst van de artikels opstellen.

Ook de *Hoge raad der gevangenen* is een schepping van Emile Vandervelde; hij werd ingesteld door koninklijk besluit d.d. 13 Juni 1920. Met de voorberei-

ding van het besluit van de Regent d.d. 7 Juni 1948 heeft de H. Paul Struye deze raad gereorganiseerd. Zijn zending bestaat er in advies te geven over de strafvraagstukken waarvan het onderzoek hem door de Minister van Justitie toevertrouwd wordt. Zijn leden worden niet alleen gerecruteerd onder de theoretici of de praktizijnen van het strafrecht, doch ook onder de personen die zich interesseren aan de problemen betreffende de verdediging der maatschappij tegen de misdaad en namelijk onder dezen die, wegens hun vaderlandsliefde, de strenge beproevingen van de hechtenis hebben ondergaan; een kanunnik, hoogleraar in de Theologische faculteit van de Universiteit van Leuven, zetelt er naast een gewezen communistisch senator.

Het kenmerk van zijn beraadslagingen is de verstandhouding die, na drukke en tevens hoffelijke gesprekken, tot stand komt om aan praktische kwesties praktische oplossingen te geven welke tegen geen enkele filosofische overtuiging indruisen. De *Raad* is bescheiden en wil aan geen wetenschap doen; hij komt er nochtans toe, door de toepassing die hij onophoudelijk ervan aanbeveelt, de waarde te bewijzen van de stelsels der *Belgische School*, die een betere bescherming der maatschappij nastreeft, zonder zich bloot te stellen aan het gevaar de waarde te verminderen van dit essentieel element van de reclassering bestaande in de algemene overtuiging dat iedereen zelf kan en moet werken voor zijn eigen verbetering.

De veroordeelde bewerkt zelf zijn invrijheidstelling, hij zal deze bekomen wanneer hij ze zal verdiend hebben door te bewijzen dat zijn terugkeer in de maatschappij deze niet in gevaar zal brengen. Men moet hem weilswaar niet ontmoedigen door hem te ontveinzen dat men zich rekenschap ervan geeft dat psycho-fysische of sociale particulariteiten hem de taak moeilijker maken dan aan anderen en door van hem meer te eisen dan wat hij geven kan, doch hoe zou men enig succes kunnen verhoppen van de behandeling indien men deze aanvangt met een plechtige onverantwoordelijkheidsverklaring, met een verklaring dat de gedetineerde de speelbal is van erfelijkheid en omgeving en dat hij zich, bijgevolg, enkel moet laten gaan zoals een droog blad dat door de stroom wordt medegevoerd? Tenzij het over een louter onverantwoordelijke zieke gaat, moet er aan de grondslag van de behandeling een veroordeling liggen die de schulde van zijn fout overtuigt en hem bewust doet worden van zijn plichten jegens zijn gelijken.

Het regime der jonge delinquenten te steunen op de principes van het sociaal verweer, zoals het *Instituut* van Genua ze formuleerde, op het «failliet van het strafrecht», zou het stelsel tot mislukking doemen.

Om de gedetineerde te helpen er weer bovenop te komen, zal men in ruime mate rekening houden met de psycho-fysische gebreken en de sociale ellenden; hij zal zeer dikwijls worden aangemoedigd; de vernederingen en de nutteloze strengheden zullen hem gespaard worden, opdat hij niet zou menen dat hij een misdeelde is, bereid tot elke mogelijke opstand tegen een maatschappij die zich jegens hem gedraagt als de meest onbegrijpende stiefmoeder.

Deze schakeringen werden door het personeel der strafschole wel begrepen; deze laatste hebben merkwaaardige resultaten opgeleverd, doch wegens het louter administratief karakter van de inrichting wordt het voordeel van die resultaten voorbehouden aan dezen die veroordeeld werden tot straffen welke van voldoende duur zijn en, in geval van tamelijk lichte misdrijven, worden de jonge delinquenten in de ge-

wone gevangenis aan demoralisatie overgeleverd.

Er wordt ten andere een malaise verwekt door het administratief karakter van de beslissing, door het feit dat aan het beheer de opdracht wordt overgelaten te oordelen welke gedetineerden in de strafschoolen dienen geplaatst te worden, zodat de rechter, wanneer hij een jonge delinquent tot gevangenisstraf veroordeelt, niet met zekerheid weet of deze veroordeelde zijn straf in een gewone gevangenis zal ondergaan of aan het opvoedend regiem van een strafschool zal onderworpen worden, wat ten slotte de vrees doet ontstaan dat de beginselen onzer grondwet zouden miskend worden.

Mijn familie- en vriendschapsbanden stellen mij op een gunstige plaats om, zonder vooringenomenheid, de betrekkingen tussen de repressieve rechtscolleges en het gevangeniswezen en hun respectieve rollen te beoordelen; niemand kan ontkennen dat het dynamisme en de initiatieven van het Departement van Justitie een leidende factor zijn geweest van de vooruitgang van onze organisatie tot verdediging tegen de misdaad, doch niemand kan evenmin ontkennen dat, eens de proefnemingen gedaan met de soepelheid die alléén de administratieve werking mogelijk maakt, aan hun besluiten een wettelijk karakter moet worden gegeven, opdat de rechterlijke macht de bevoegdheid om te berechten, grondwettelijke waarborg van de individuele vrijheid, in haar integraliteit zou behouden.

* * *

Ziedaar waartoe het voorontwerp strekt, waarvan de grote lijnen door de *Hoge raad der gevangenis* werden getrokken.

Voor de jeugdige delinquenten van zestien tot vijf en twintig jaar oud, beschuldigd van wanbedrijven, zal de rechter de bij het Strafwetboek voorziene straffen kunnen vervangen door de berisping, de onder probation stelling, de boete met onder toezichtstelling of de internering in een strafschool voor een termijn van drie jaar.

De jongelingen zullen gevonnist worden door een te dien einde in elke rechtbank speciaal aangestelde rechter en, in hoger beroep, door een in elk hof van beroep speciaal aangestelde raadsheer. Deze aanstellingen zullen gedaan worden door de Koning evenals voor de kinderrechters en de kinderraadsheren. In eerste aanleg, zal de kinderrechter zetelen met twee bijzitters, niet-magistraten, eveneens door de Koning benoemd; zij zullen gekozen worden tussen de personaliteiten die het meest ervaren zijn in *zake* opvoeding en reclassering der jeugd en een van hen zal moeten deel uitmaken van de administratie der gevangenis. Hun mandaat, van drie jaar, kan vernieuwd worden. Daar deze bijzitters niet benoemd zullen worden onder de voorwaarden welke de Grondwet voor de rechters vereist, zullen ze niet vonnissen; zij zullen de rechter — die alléén de verantwoordelijkheid van de beslissing op zich zal nemen — voorlichten; zo de straf door de rechter wordt gekozen in strijd met het advies van de bijzitters of van één hunner, zal het vonnis melding maken van de afwijkende adviezen, opdat de rechter in hoger beroep er kennis van zou kunnen hebben.

De oordeelkundige keus tussen de door het voorontwerp voorziene straffen vereist ontegensprekelijk een bijzondere samenstelling van de zetel; in het door de *Raad* geformuleerd voorstel, zal men een weerschijn gezien hebben van de gedachten van Stafhouder Louis Braffort over de Schepenbanken (22).

Nog een andere reden vereist de specialisering van

de jeugdrechter. Een gans nieuwe taak gaat op hem rusten, namelijk deze de uitvoering der straffen te volgen en er, op het gepast ogenblik, een einde aan te stellen. De Grondwet verzet zich niet tegen de betrekkelijk onbepaalde straffen in het vonnis, op voorwaarde dat ze later door een rechter bepaald worden; dergelijke opdracht vereist een magistraat die zich onophoudend aan deze aangelegenheid toewijdt.

In principe zal de jeugdrechter kennis nemen van de tot de bevoegdheid van de correctionele rechtbank behorende wanbedrijven welke ten laste gelegd worden van de betichten die meer dan zestien en min dan vijf en twintig jaar oud zijn. Bij uitzondering, zal de Procureur des Konings voor de jeugdrechter wanbedrijven kunnen brengen welke in de bevoegdheid vallen van de politierechtbank, doch nooit de overtredingen welke niet zouden samenhangen met wanbedrijven. Indien de ouderdom van de strafrechtelijke meerderjarigheid op achttien jaar wordt gebracht, zoals het voorstel Carton de Wiart dat door de Kamer reeds gestemd is het voorziet, zal de jeugdrechter de delinquenten van achttien tot vijf en twintig jaar oud vonnissen en, in bijzondere gevallen, deze van zestien tot achttien jaar oud, welke de kinderrechter, beslissende onder het toezicht van de kinderrechter in hoger beroep, geschikt zal geacht hebben naar hem te verwijzen.

Wat betreft de jeugdige delinquenten, beschuldigd van misdaden of van politieke- of persmisdrijven, belet artikel 98 der Grondwet dat ze voor een ander rechtscollege zouden verschijnen dan het hof van assisen. De regel aangenomen ten opzichte van de kinderen, wier daden het karakter van misdaad of van wanbedrijf werd ontnomen, kan niet uitgebreid worden tot de jeugdige delinquenten. Er zal een controle moeten ingericht worden van de jeugdrechter over de uitvoering der veroordelingen, die door de assisenhoven zullen uitgesproken worden.

Om de straf te kiezen, zal de rechter de personaliteit van de jeugdige delinquent zeer juist moeten kennen.

Onnodig er op te wijzen dat al de rechters zouden dienen ingelicht te worden zowel over de delinquent als over het misdrijf, dat het logisch zou zijn dat, in principe, het onderzoek in verband met de personaliteit van de delinquent plaats zou hebben vóór en geenszins na het vonnis. Wanneer de straf zal moeten bepaald worden die van aard is een jeugdig delinquent terug aan te passen, zal de ontleding van wat men zijn «personaliteitsdossier» heet bijna altijd van gebiedende noodzakelijkheid zijn. De regel zal zijn dat een medisch-psychisch onderzoek en een sociaal onderzoek het vonnis zullen voorafgaan. Men moet nochtans vermijden dat deze maatregelen, in zekere gevallen, als onnodige plagerijen zouden voorkomen; het zal de rechter vrij staan ze niet te gelasten, tenzij ze zouden gevraagd geworden zijn door de verdediging, aan wie het altijd zal toegelaten zijn doeltreffend tussen te komen. Onze uitstekende sociale assistenten — wier tussenkomsten tot hiertoe successen zijn geweest — zullen dikwijls de gelegenheid hebben van hun tact en hun scherpzinnigheid te doen blijken.

Spreekt de jeugdrechter een gevangenisstraf uit — zoals deze door het Strafwetboek voorzien is — zal hij het recht hebben toezicht te houden over de strafbehandeling, aan het beheer suggesties te doen en een administratief onderzoek nopens de gepastheid van een voorwaardelijke invrijheidstelling te doen instellen; over elk voorstel tot voorwaardelijke invrijheidstelling zal zijn advies gevraagd worden.

Beveelt hij de internering in een strafschool voor

een termijn van drie jaar, zal hij het regime van de veroordeelde op de voet volgen en zal hij het zijn — en niet meer de Minister van Justitie — die de voorwaardelijke invrijheidstelling zal bevelen, die de voorwaarden van de invrijheidstelling zal bepalen, na bij het personeel der gevangenis inlichtingen te hebben ingewonnen en na, benevens de gedetineerde waarmee hij in betrekking zal gebleven zijn, het openbaar ministerie en de verdediging te hebben gehoord.

Door zijn keus te vestigen op de internering in een strafschoon voor een termijn van drie jaar, zal de jeugdrechter zelf — mag men zeggen — de reclasering van de veroordeelde ter hand nemen; zijn bevoegdheid zal grote analogie vertonen met die van de kinderrechter; hij zal de vorderingen van zijn pleegkind nagaan; hij zal eigenmachtig oordelen over zijn vrijlating op het door hem gunstig geoordeeld ogenblik en onder de modaliteiten welke hem geschikt zullen voorkomen.

Opdat de voorwaardelijke invrijheidstelling wettelijk mogelijk weze, moet de gedetineerde een derde van de straf ondergaan hebben (23), dus, hier, na één jaar; een beslissend gevolg kan bijna niet verwacht worden van een wederopvoeding welke minder dan één jaar zou geduurd hebben; moest de jeugdrechter nochtans, in buitengewone gevallen, vaststellen dat een proef vroeger zou moeten gewaagd worden, dan zou hij tot de voorlopige invrijheidstelling zijn toevlucht mogen nemen.

Het is ook de jeugdrechter die de leiding zal hebben van de onder probation stelling en van de bij de boete gevoegde onder toezichtstelling, wanneer hij van deze straffen zal gebruik gemaakt hebben, doch de *Hoge Raad der gevangenen* heeft deze laatste niet ingericht en laat deze zorg over aan andere wetten die zullen handelen over de delinquenten in hun geheel, welke ook hun ouderdom moge zijn.

De taak van de jeugdrechter zal verbazend groot zijn; zwaar zal de verantwoordelijkheid zijn welke op hem zal wegen. Doch hoe belangwekkend zal zijn zending niet zijn! De reputatie welke onze kinderrechters verkregen hebben rechtvaardigt alle hoop. Wij zijn er van overtuigd dat wij in onze rechtbanken magistraten zullen vinden die, voorzien van een instrument dat hun toelaat het maatschappelijk verweer doeltreffend te verzekeren, zich zowel door hun hart als door hun verstand zullen laten leiden om de beslissingen te vinden welke de maatschappij van hen verwacht.

Hoe ver zullen we staan van de rechters die ik gekend heb en die zich inbeelden dat hun rol afgedaan was wanneer ze zo billijk mogelijk gevangenisstraffen hadden uitgedeeld, waarvan ze slechts de naam afwisten, zonder zich te bekommeren over hun organisatie of hun uitwerksels!

Het voorontwerp over de misdadige jeugd dat door de *Hoge Raad der gevangenen* voorbereid werd is een werk van wijsheid, van maat en van edelmoedige vastheid; het zal, in onze wetgeving, een nieuwe fase uitmaken die ons naar het strafrecht van morgen zal leiden, zonder dat wij ons geloof zullen verloochend hebben dat de mens voor verbetering vatbaar is.

Het is het geloof dat de mens voor verbetering vatbaar is dat ons strafwetboek van 1867, model der klassieke wetboeken, heeft gedictieerd. De gewone vergissing bestond er toen in te geloven dat het volstond in het gemoed van de misdadiger de wroeging en de vrees te verwekken en hem daarna aan zijn eigen inspanningen over te laten. Sedertdien heeft de strafwetenschap ons de ogen geopend en wij begrijpen nu de verplichting die op ons weegt de misdadiger

te helpen zich te amenderen en te reclasseren. Wij moeten hem helpen, doch zonder ooit te vergeten dat, indien in hem een kiem vrije wil bestaat, wij op deze wil moeten beroep doen, wij deze wil moeten oriënteren naar de weg van de maatschappelijke solidariteit.

* * *

Het ogenblik is aangebroken waarop wij, volgens een vrome traditie, onze gedachten richten naar onze afgestorvenen en in het bijzonder naar dezen van wie wij eerlangs het verdwijnen hebben betreurd.

In 1950-1951, zijn wij tweemaal in rouwterechtzitting bijeengekomen om een droef vaarwel te zeggen tot magistraten emeriti, mijn uitmuntende voorganger, de H. procureur generaal Gesché, en onze uitstekende collega, raadsheer Istas.

Alzo wordt in ons geheugen, jaar na jaar, de galerij uitgebreid waarin, de ene na de andere, de figuren komen te staan van hen die, door hun wetenschap en hun deugden, ons genootschap beroemd hebben gemaakt. Heden is het geestelijk patrimonium van het Hof aan onze bewaking toevertrouwd. Juist door de nagedachtenis van die grote magistraten in eer te houden, door hun lessen indachtig te zijn, zullen wij dat patrimonium, in het belang der Natie, die het in onze handen heeft neergelegd, onaangetast kunnen bewaren.

* * *

Voor de Koning, vorder ik dat het aan het Hof behage te verklaren dat het zijn werkzaamheden hervat.

(1) *Propos sur le droit criminel*, Bulletin des arrêts de la Cour de cassation. 1946, bl. 3, en *Revue de droit pénal et de la criminologie* 1946-1947, bl. 1.

(2) Louis Braffort, *La réforme de nos institutions répressives*. Brussel Puvrez, 1931, bl. 17.

(3) Reeds tevoren, had de *Académie internationale de médecine légale et sociale* het vuur geopend met, te Brussel en te Luik, van 25 tot 28 Juni 1947, haar tweede congres te houden.

(4) Deze conferentie, die in 1939 in België had moeten plaats hebben en die wegens de heilkracht was moeten verdaagd worden, gaf aanleiding tot resolutiën over de valsheid in geschriften en over de misdaden tegen het mensdom. Daar werd een adres aan de secretaris generaal van de U.N.O. gestemd, dat getuigde van de geestdrift der congressisten voor het te New York ondernomen werk met het oog op de progressieve uitbreiding van het internationaal recht en van de codificatie ervan.

(5) Deze commissie, vorige zomer te Brussel gesticht, had zich als taak gesteld de wetenschappelijke documentatie welke moest verzameld worden, enerzijds, over de oorlogsmisdaden, de misdaden tegen de vrede en de misdaden tegen het mensdom, anderzijds over bespieding, verraad in 't algemeen en wat wij *incivisme* noemen.

Gedurende de dagen van 14 en 15 Juli 1947, wijdde men zich aan twee kwesties van onmiddellijk belang, deze betreffende de heropvoeding en reclasering van hen die veroordeeld werden, hoofdens medewerking met de vijand — wat zekere deelnemers uit het Oosten zeer in de war bracht — en de uitlevering der personen die hoofdens dezelfde wanbedrijven opgezocht of veroordeeld werden.

(6) Dit congres volgde op datgene dat, van 24 tot 28 October 1946, te Parijs was gehouden op initiatief van het *Mouvement national judiciaire*. Het hield zich vooral bezig met het internationaal strafrecht, zonder er altijd in te slagen zich van de politieke wisselvalligheden los te maken.

(7) Dit verdrag werd door de Algemene Vergadering van de U.N.O., te Parijs, op 9 December 1948, aangenomen. Het wetsontwerp dat het goedgekeurd werd door onze beide Kamers gestemd. (Kamer der Volksvertegenwoordigers, 18 Januari 1951; Senaat, 7 Juni 1951.)

(8) Staatsblad d.d. 21 November 1946, bl. 9470, met een *eratum* in het staatsblad d.d. 4 December 1946, bl. 9584.

De Commissie werd aangevuld door twee besluiten van de Prins Regent d.d. 25 Februari 1947 (Staatsblad d.d. 3-4 Maart 1947, bl. 2.202) en 3 Nov. 1947 (Staatsblad d.d. 11 December 1947, bl. 11.453).

(9) Zie *Revue de droit pénal et de la criminologie*, 1947-1948, bl. 283.

(10) Parlem. Bescheid, Kamer 1947-1948, n° 469; amendement van Graaf Carton de Wiart, n° 582.

In de memorie van toelichting, roept de H. Paul Struye, Minister van Justitie, de proefnemingen in waartoe de parketten overgaan wanneer ze gebruik maken van hun bevoegdheid om te oordelen over de wenselijkheid van de

vervolgingen en van de uitvoering der straffen (Zie Herman Bekaert, *Een « probation » proefneming*, rede uitgesproken op de plechtige openingszitting van het Hof van Beroep te Gent, op 15 September 1948, *Rechtskundig Weekblad*, 1948-1949, kol. 33); hij herinnert aan de werkzaamheden van de *Belgische Vereniging voor strafrecht* (Verslag van de H. P. Van Droogenbroeck en bespreking op de vergadering d.d. 16 November 1946, 7 December 1946 en 3 Mei 1947, *Revue de droit pénal et de criminologie*, 1946-1947, bl. 33, 261 en 737).

Dit wetsontwerp is vervallen ten gevolge van de ontbinding der Kamers doch het Departement van Justitie legt de laatste hand aan een nieuw wetsontwerp, waarin het zich de eerste werkzaamheden van de Commissie van Justitie van de Kamer ten nutte maakt.

11) Wetsvoorstel, Parlem. Bescheid, Kamer, Buitengewone zittingstijd 1950, n° 161 — Verslag, *ibidem*, 1950-1951, n° 305 — Amendementen; *ibidem*, 1950-1951, n° 37 en 328.

Bespreking en aanneming op de zitting der Kamer van Volksvertegenwoordigers d.d. 20 Maart 1951; stemming op de zitting van volgende dag.

(12) Deze commissie werd opgericht ten gevolge van een accord dat, op 17 April 1948, te Brussel door de Ministers van Justitie der drie landen werd ondertekend. Een van haar secties handelt speciaal over het strafrecht en over de strafrechtspiegeling.

Nevens dit officieel organisme, legt een officieuze Belgisch-Nederlandse vereniging een parallele activiteit aan de dag, de *Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland*.

(17) Parlem. Bescheid, Kamer 1922-1923, N° 151.

(14) Hoofdstuk VI, artikel 24 tot 29 van het wetsontwerp.

(15) Parlem. Bescheid, Kamer, 1924-1925, N° 38.

(16) Zitting van de Kamer van Volksvertegenwoordigers d.d. 4 Augustus 1925, Parlem. Bescheid, Kamer, buitengew. zitting van 1925, N° 124.

(17) Parlem. Bescheid, Kamer, 1925-1926, N° 341.

(18) Kamer van Volksvertegenwoordigers, zittingen d.d. 23 en 30 Juni, 2 en 7 Juli 1926, Parlem. Handelingen, 1925-1926, bl. 1773 tot 1776, 1861 tot 1871, 1945 tot 1956 en 2021 tot 2030.

(19) Parlem. Bescheid, Kamer, 1927-1928, N° 11.

(20) Parlem. Handelingen, Kamer 1927-1928, bl. 284 tot 288 en 290 tot 296.

(21) *Revue de droit pénal et de criminologie*, 1938, bl. 536 en volg. en 927 en volg.

(22) Louis Braffort, *La réforme de nos institutions répressives*. Brux. Puvrez 1931, bl. 42 en volg.

(23) Wet d.d. 31 Mei 1888 tot inrichting van de voorwaardelijke invrijheidstelling, artikel 1, gewijzigd door de wet van 24 Juli 1923.

RECHTSPRAAK

HOF VAN VERBREKING

1e Kamer. — 17 Mei 1951.

Voorzitter : M. Wouters.

Raadsheer-Verslaggever : M. Giroul.

Eerste Advocaat-Generaal : M. Hayoit de Termicourt.

Pacht. — Onverdeelde mede-eigendom. — De in artikel 1775 bedoelde « opzegging » is niet een daad van bewaring van het recht, doch de uitoefening zelf van dat recht, zodat zij niet rechtsgeldig kan gedaan worden door een der mede-eigenaren.

De in artikel 1775 B.W. bedoelde opzegging is niet een eenvoudige herinnering aan de datum van het verstrijken der pacht, waarvan het enige juridisch gevolg is het ontstaan van een nieuwe pacht te verhinderen, maar een daad nodig om aan de pacht een einde te maken. Deze opzegging is niet een daad, die enkel en alleen tot bewaring van het recht strekt doch de uitoefening zelf van dat recht. Bij onverdeelde mede-eigendom van het in pacht gegeven goed, kan de opzegging derhalve niet op geldige wijze gedaan worden door een enkel der mede-eigenaren, handelend in eigen naam.

De Dobbeleer t/ Brancart.

Gelet op het bestreden vonnis, de 23 Maart 1951 gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Nijvel, beslissend in hoger beroep;

Over het enig middel, schending van de artikelen 544, 577bis, 6de par. (wet van 8 Juli 6924), 1222, 1775 en inzonderheid 1775, 1ste al. (wet van 7 Maart 1931), art. 7 van het Burgerlijk Wetboek, 1, 3 en inzonderheid 3-2° van de wet van 31 Maart 1948 tot voorlopige regeling van de uitwerking van de opzeggingen in zake landpacht, 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden vonnis, om aanleggers er toe te veroordelen de litigieuze plaats te verlaten, verklaart dat de opzeggingen, welke door de eerste verweerder, eigenaar in het onverdeelde der goederen, aan aanleggers werden gegeven om een einde te stellen aan de landpacht van onbepaalde duur, ten einde de plaats met tweede verweerder te exploiteren, op geldige wijze verrichte handelingen tot bewaring van

het recht uitmaken, onder het voorwendsel : dat de opzeggingen enerzijds voor de medeëigenaars een recht in stand gehouden hebben, dat zij door hun stilzwijgen hadden kunnen verliezen, en anderzijds voorkomen als de weigering van een eigenaar in het onverdeelde een nieuwe pacht van onbepaalde duur te zien ontstaan, tot welke de samenwerking van alle medeëigenaars vereist is; dat ieder der medeëigenaars in de pacht het door de wetgever geëerbiedigde recht vindt aan het genot van de huurder een einde te stellen,

zulks terwijl de pacht, van een al dan niet bepaalde duur, van een landeigendom, dat in onverdeeldheid aan verscheidene eigenaars toebehoort, volgens de beginselen der onverdeeldheid geen einde kan nemen door de wil van een enkele eigenaar en dat het a fortiori zo is, wanneer het geldt aan de pacht een einde te stellen met het oog op de exploitatie van het goed door één of verscheidene medeëigenaars (schending van de bovengemelde teksten met uitzondering van artikel 97 van de Grondwet),

en doordat de Rechtbank, na te hebben vastgesteld dat eerste verweerder zijn medeëigenaars niet geldig had kunnen vertegenwoordigen, vermits hij in gebreke gebleven was ter kennis van aanleggers te brengen dat hij handelde uit kracht van een beweerde stilzwijgende volmacht, de motieven welke de rechters over de grond hieruit geput hadden dat de aanleggers, naar beweerd werd, feitelijk geen nadeel ondergingen, omdat de opzeggingen door eerste verweerder persoonlijk gegeven waren geweest, ter zake niet dienend zijn doordat deze opzeggingen daden van beheer waren, tot de geldigheid waarvan de samenwerking van alle medeëigenaars vereist was (schending van dezelfde bepalingen en van artikel 97 van de Grondwet) :

Overwegende dat luidens artikel 1775 van het Burgerlijk Wetboek, de pacht van landeigendommen, waarvan de duur bepaald wordt door de pacht, niettegenstaande elk strijdig beding slechts een einde neemt mits opzegging ten minste twee jaar vóór het verstrijken er van; dat hieruit voortvloeit dat de « opzegging » genaamde daad niet een eenvoudige herinnering is aan de datum van verstrijking van de pacht, waarvan het enige juridische gevolg is de vorming van een nieuwe pacht te verhinderen, maar een daad uitmaakt, welke nodig is om aan de pacht een einde te stellen, niettegenstaande elk strijdig beding; dat, in strijd met hetgeen het bestreden vonnis beslist deze opzegging geen daad is, die enkel en alleen tot

bewaring van het recht strekt, doch uitoefening zelf van dit recht;

Overwegende dat, wanneer het een onverdeeld goed geldt, dergelijke daad niet op geldige wijze kan gesteld worden door de wil van een enkele der eigenaars in het onverdeelde;

Waaruit volgt dat, door te beslissen dat de opzegging welke gegeven werd om een einde te stellen aan de litigieuze landpacht, op geldige wijze door een enkele, in zijn eigen naam optredende mede-eigenaar aangezegd geweest is, het bestreden vonnis de in het middel aangehaalde wetsbepalingen geschonden heeft;

Om die redenen,

Verbreekt het bestreden vonnis, behalve voor zoverre het over het tegenberoep uitspraak doet;

Beveelt dat onderhavig arrest worde overgeschreven in de registers van de Rechtbank van eerste aanleg te Nijvel en dat melding er van worde gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweerders tot de kosten;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Brussel, recht doende in hoger beroep.

HOF VAN VERBREKING

1e Kamer. — 7 Juni 1951.

Voorzitter : M. Bail.

Raadsheer-Verslaggever : M. Connart.

Advocaat-Generaal : M. Janssens de Bisthoven.

1. **Bewijs van wederkerige overeenkomst. — Niet-toepasselijkheid van artikel 1325 B.W. op buitengerechtelijke bekentenis, waarbij het bestaan van een wederkerige overeenkomst bekend wordt.**
2. **Vernietiging van verkoop van onroerend goed wegens benadeling. — Verstrekken-zijn van de in artikel 1676 B.W. bepaalde termijn. — Niet-toepasselijkheid van de rechtspreuk : « quae temporalia sunt... » wanneer het gaat om een vervalttermijn.**

1. *Artikel 1325 B.W. betreft alleen de onderhandse akten, bestemd om wederkerige overeenkomsten vast te stellen, doch is niet van toepassing op buitengerechtelijke bekentenissen, waarbij het bestaan van wederkerige overeenkomsten wordt erkend.*

2. *De vernietiging van een koopovereenkomst wegens benadeling kan niet meer gevorderd worden na het verstrijken van de in artikel 1676 B.W. bepaalde termijn, ook niet bij wege van exceptie.*

De rechtspreuk : « quae temporalia sunt ad agendum perpetua sunt ad excipiendum » is inderdaad niet van toepassing waar het gaat om een vervalttermijn, waarvan het verstrijken het verval met zich brengt van elke eis tot vernietiging.

Danneels Claire, Wwe van Goethem t/ Van den Breede Elodie en Stacke François.

Gelet op het bestreden arrest, de 23 Juni 1948 gewezen door het Hof van Beroep te Brussel;

Over het eerste middel : schending van de artikelen 1320, 1325, 1341, 1347, 1353, 1354, 1355, 1356 van het Burgerlijk Wetboek, van artikel 97 der Grondwet;

I. — doordat het bestreden arrest aanneemt dat een wederkerige verbintenis kan bewezen worden door

de eenzijdige erkenning van het bestaan van deze overeenkomst in één of meer geschriften opgemaakt zonder het voorschrift van artikel 1325 van het Burgerlijk Wetboek na te leven, omdat dit of deze geschriften buitengerechtelijke bekentenissen zouden uitmaken, welke als bewijsmiddel aanneembaar zijn en welke aan de formaliteit van artikel 1325 van het Burgerlijk Wetboek niet onderworpen zijn;

Zulks terwijl het opmaken in zoveel originelen als er partijen zijn bevolen wordt in het belang van de partij, die bij gebrek aan naleving van deze formaliteit geen geschrift zou behouden, welk de overeenkomst zou bewijzen, en dienvolgens het enig door haar getekend geschrift, aan de andere partij afgegeven, tegen haar niet kan ingeroepen worden als een buitengerechtelijke bekentenis uitmakende, op straffe de bij artikel 1325 van het Burgerlijk Wetboek te haren voordele voorgeschreven bepaling te ontzenuwen ;

II. — doordat het bestreden arrest als bekentenis welke een wederkerige overeenkomst bewijst, een eenzijdige verklaring aanneemt, die aan het voorschrift van artikel 1325 van het Burgerlijk Wetboek niet voldoet;

Zulks terwijl het geschrift waarvan sprake, daar het als schriftelijk bewijs geen waarde had, volgens het voorschrift of ten minste de geest van artikel 1355 van het Burgerlijk Wetboek slechts als bekentenis mocht aangenomen worden, indien het aan de vereisten van het schriftelijk bewijs beantwoordde;

III. — Doordat in bijkomende orde het Hof verklaard heeft dat, in de veronderstelling dat het eerste geschrift onregelmatig en van geen waarde zou zijn, bij gebrek aan inachtneming van artikel 1325, dit geschrift nochtans zou kunnen aanvaard worden als een begin van bewijs door geschrift uitmakende, hetwelk zou toelaten het bewijs door getuigen of door vermoedens aan te vullen (artikelen 1341, 1347, 1353, van het Burgerlijk Wetboek) en dat dit aanvullend bewijs bestond in een tweede geschrift, dat eveneens onregelmatig was, wat de naleving aangaat van artikel 1325 van het Burgerlijk Wetboek;

Zulks terwijl, indien een akte, die niet als schriftelijk bewijs kan gelden, omdat zij niet opgemaakt is overeenkomstig het voorschrift van artikel 1325 van het Burgerlijk Wetboek, het onmogelijk is, op straffe deze bepaling te ontzenuwen, aan te nemen dat twee geschriften die beide onregelmatig zijn bij gebrek aan naleving van deze tekst een regelmatig bewijs kunnen uitmaken;

Over de eerste twee onderdelen :

Overwegende dat het middel aan het arrest verwijt de geldigheid erkend te hebben van een geschrift, niet opgemaakt in de vormen bij artikel 1325 van het Burgerlijk Wetboek vereist, als de buitengerechtelijke bekentenis uitmakende van een wederkerige overeenkomst en als aanneembaar om het bewijs van deze overeenkomst te leveren ;

Overwegende dat, verwijzende naar de motieven van de eerste rechter, het arrest zijn beslissing rechtvaardigt door hierop te wijzen, dat het geschrift van 19 September 1935 geen onderhandse akte was, bestemd om een wederkerige overeenkomst vast te stellen, maar de bekentenis, « de erkenning van een verkoop tegen een prijs van 36.000 frank gesloten, verkoop welke de bekentenis was voorafgegaan » ;

Overwegende dat artikel 1325 van het Burgerlijk Wetboek enkel beheerst de onderhandse akten, bestemd om wederkerige overeenkomsten vast te stellen,

en niet van toepassing is wanneer het gaat, zoals in casu, om een buitengerechterlijke bekentenis;

Dat het middel in zijn twee onderdelen, in rechte niet opgaat;

Overwegende dat, wat het derde onderdeel aangaat, het middel niet-ontvankelijk is, daar het een overbodig motief van het arrest bestrijdt;

Over het tweede middel :

Schending van de artikelen 1101, 1102, 1315, 1316, 1320, 1325, 1582, 1583, 1603, 1650 van het Burgerlijk Wetboek, van art. 97 der Grondwet,

doordat het bestreden arrest het geschrift van 19 September 1935 aanneemt als bewijs van de betwiste onroerende verkoop, alhoewel het in één exemplaar opgemaakt is, in weerwil van art. 1325 van het Burgerlijk Wetboek, omdat het « een eenzijdige verklaring van de appellant uitmaakt en dienvolgens geen onderhandse akte bestemd om een wederkerige overeenkomst te bewijzen »;

Zulks terwijl door de verweerder ingeroepen en door het Hof aangenomen, als het bewijs uitmakende van een verkoop, wederkerig contract, bedoeld geschrift integendeel ingeroepen was als akte bestemd om ten voordele van de verweerder een wederkerige overeenkomst te bewijzen;

Overwegende dat, in strijd met de bewering van het middel, het arrest het geschrift van 19 September 1935 niet aanneemt als bewijs van de betwiste onroerende verkoop, maar alleen als bewijs van de buiten gerechterlijke bekentenis door de aanlegster gedaan en welke het bestaan van de verkoop vaststelt;

Dat het middel in feite niet opgaat;

Over het derde middel :

Schending van de artikelen 1108, 1109, 1118, 1304, 1674, 1675, 1676 van het Burgerlijk Wetboek, 97 der Grondwet,

doordat het bestreden arrest aanneemt dat de termijn van twee jaar, na verloop waarvan art. 1676 van het Burgerlijk Wetboek de eis tot vernietiging van een verkoop wegens benadeling niet meer ontvankelijk verklaart, voorbij zijnde, de verweerder in een vordering strekkende om het bestaan van deze verkoop te doen erkennen, welke hij altijd betwist heeft bij middel van exceptie, de vernietiging wegens benadeling niet meer zal kunnen vorderen, omdat het hier zou gaan om een termijn prefix, welke een verval eerder dan een verjaring medebrengt;

zulks terwijl krachtens de rechtspreuk « quae temporalia sunt ad agendum perpetua sunt ad aexipiendum » de exceptie van benadeling altijd mocht opgeworpen worden, daar de tekst van art. 1676 slechts de termijn voorziet in geval van « eis », wat veronderstelt dat de verkoop erkend en uitgevoerd werd en niet dat zij, zoals in casu, ontkend is en immer ontkend is geweest;

Overwegende dat het arrest terecht beslist dat aanlegster niet ontvankelijk was om bij middel van exceptie de vernietiging van de verkoop in te roepen wegens benadeling na het verstrijken van de termijn bij art. 1676 van het Burgerlijk Wetboek bepaald;

Dat inderdaad de rechtspreuk « quae temporalia ... » niet toepasselijk is, wanneer, zoals in casu, de voorsz. termijn een termijn prefix is, waarvan het verstrijken het verval van alle eis tot vernietiging met zich brengt;

Dat het middel in rechte niet opgaat;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt de aanlegster tot de kosten en tot een vergoeding van 150 frank jegens de verweerders.

NOOT : I. In overeenstemming met Verbr. 25 Maart 1880, Pas. 1880, I, 107 en Verbr. 20 Februari 1941, Pas. 1941, I, 54; dit laatste arrest implicite. Verg. ook De Page III, nrs 800 v.v., in het bijzonder nr 805; ook Complément, vol. II, p. 484. Een bepaling als die van art. 1325 C.C. is in het Nederlands Burgerlijk Wetboek niet opgenomen.

2. Zie hierover De Page, II, nrs 775, v.v., in het bijzonder wat betreft de betekenis en de strekking van de Romeinsrechtelijke spreuk « Quae temporalia ... » nr 784 (geheel nieuw geschreven, in het Complément, vol. II, p. 188 v.v.) en de Conclusies van het O.M. bij cass. 16 Juni 1910, Pas. 1810, I, 347.

Wat aangaat de aard van de in art. 1676 B.W. bepaalde termijn en de eventuele toepasselijkheid van de rechtspreuk, zie nog De Page, IV, nrs 350 en 354, II, nr 784, D. 4°; Michel Vasseur, Délais préfix, délais de prescription, délais de procédure, Revue trimestrielle de droit civil, 1950, pp. 439-472.

RAAD VAN STATE

4e Kamer. — 29 Mei 1951.

Voorzitter : M. Vranckx (verslaggever).

Raadsheren : MM. Declère en Mast.

Advocaten : Mrs F. Tielemans en F. Nelis.

1. **Rechtspleging. — Verzoekschrift. — Vergissing over de datum van de bestreden acte. — Tegenpartij : Bestendige Deputatie handelende bij zending van algemeen belang.**
2. **Nietigverklaring. — Machtsafwending. — Verzending naar de algemene vergadering der afdeling administratie.**

1. *Niettegenstaande de verkeerde aanduiding van de datum der bestreden beslissing, wordt het daaruit afgeleid middel van niet-ontvankelijkheid niet aanvaard wanneer de acte waarvan de nietigverklaring gevraagd wordt in het verzoekschrift duidelijk omschreven is, zodat geen twijfel kan bestaan betreffende de bestreden acte.*

Wanneer de Bestendige Deputatie de haar bij artikel 109 van de gemeentewet verleende macht uitoefent, handelt zij als een overheid die door de wet belast is met een zending van algemeen belang en treedt zij op als een van de Staat onderscheiden administratieve overheid. Zij kan derhalve als tegenpartij bij de zaak betrokken worden door een beroep tot nietigverklaring tegen haar beslissing.

2. *Wanneer uit de door verzoeker beweerde feiten zou kunnen besloten worden dat de administratieve overheid een bevoegdheid, haar bij de wet verleend om, met het oog op het algemeen belang, de goede werking te verzekeren van een openbare dienst, zou hebben gebruikt om de persoonlijke belangen van een bepaald individu te dienen en aldus haar bevoegdheid van haar wettelijk doel zou hebben afgewend, bestaat er grond tot verwijzing naar de algemene vergadering der afdeling administratie.*

Exelmans t/ Gemeenteraad Averbode en Bestendige Deputatie van Brabant.

De Raad van State,

.....
Gezien de verzoekschriften dd. 28 November 1949
en 21 Februari 1950;
.....

Overwegende dat het verzoekschrift dd. 28 November 1949 strekt tot de nietigverklaring van de beslissing dd. 26 October 1949 van de gemeenteraad van Averbode houdende benoeming van Jacquemijn Marcel tot gemeentesecretaris; dat het verzoekschrift dd. 21 Februari 1950 strekt tot de nietigverklaring van de beslissing dd. 27 December 1949 van de Bestendige Deputatie van de Provinciale Raad van Brabant, houdende goedkeuring dezer benoeming;

Overwegende dat, bij beslissing dd. 18 April 1949 van de gemeenteraad van Averbode, Jacquemijn Marcel benoemd werd tot gemeentesecretaris te Averbode; dat vier kandidaten waren geslaagd in het op het provinciaal gouvernement van Brabant afgenomen examen voor het begeven dezer betrekking; dat uit het nazicht, door het college van burgemeester en schepenen, van het dossier dezer kandidaten bleek dat deze ten opzichte der wet van 3 Augustus 1919 — 27 Mei 1947 als volgt dienden gerangschikt: eerste lijst: Exelmans Louis, Jacquemijn Marcel, derde lijst: L'Enfant Felix; vijfde lijst: Van Oosterwijk Albert; dat de voorwaarden voor het begeven der betrekking, die door de gemeenteraad van Averbode vastgesteld werden in de zitting van 4 December 1948, onder meer bepaalden dat de kandidaten ten minste 21 jaar oud moesten zijn en ten hoogste 25 jaar mochten geworden zijn op 31 December 1948, leeftijdsgrens te vermeerderen met vijf jaar voor de voorkeurrechthebenden; dat uit het onderzoek door de Bestendige Deputatie bleek dat Jacquemijn Marcel de leeftijdsgrens van 25 jaar had overschreden op 31 December 1948, terwijl hij, «als op 1 Augustus 1914 minderjarig kind van een militair, overleden ten gevolge van een kwaal opgedaan gedurende en door het feit van zijn militaire dienst tijdens de oorlog 1914-1918», geen recht had op de vermeerdering van 5 jaar, zulks bij toepassing van artikel 3 van de wet van 3 Augustus 1919 — 27 Mei 1947; dat, in de zitting van 10 Mei 1949, de Bestendige Deputatie van de Provinciale Raad van Brabant besloot de beslissing dd. 18 April 1949 van de gemeenteraad van Averbode, houdende benoeming van Jacquemijn Marcel, niet goed te keuren en dat deze beslissing ter kennis werd gebracht van het gemeentebestuur van Averbode bij schrijven dd. 12 Mei 1949;

Overwegende dat, bij beslissing dd. 26 Mei 1949 van de gemeenteraad van Averbode, het ambt van gemeentesecretaris opnieuw vacant werd verklaard; dat dezelfde voorwaarden werden vastgesteld als de eerste maal, met uitzondering van deze die de ouderdomsgrens vaststelde; dat de nieuwe ouderdomsgrens als volgt werd bepaald: ten minste 21 jaar oud en ten hoogste 30 jaar geworden zijn op 15 Juni 1949, vermeerderd met 5 jaar voor de voorkeurrechthebenden; dat, bij beslissing dd. 20 October 1949, de gemeenteraad van Averbode opnieuw Jacquemijn Marcel heeft benoemd tot gemeentesecretaris en dat, bij beslissing dd. 27 December 1949, de Bestendige Deputatie van de Provinciale Raad van Brabant de bestreden beslissing van de gemeenteraad van Averbode heeft goedgekeurd;

Overwegende dat de eerste tegenpartij laat gelden dat het eerste verzoek niet ontvankelijk is daar het strekt tot de nietigverklaring van een beslissing die onbestaande is vermits de gemeenteraad op 26 October 1949 niet is overgegaan tot de bestreden benoeming;

Overwegende dat tot de bestreden benoeming werd beslist niet op 26 October 1949, zoals het in het verzoekschrift luidt, maar wel op 22 October 1949; dat het middel, door de eerste tegenpartij aangevoerd, niet kan weerhouden worden daar de akte waarvan de nietigverklaring wordt gevraagd, in het verzoekschrift duidelijk omschreven is, zodat geen twijfel kan bestaan betreffende de bestreden akte;

Overwegende dat de tweede tegenpartij inroept dat het verzoek d.d. 21 Februari 1950, dat tegen haar is gericht, niet ontvankelijk is daar de Bestendige Deputatie niet bevoegd is om ter zake op te treden als verweerster, vermits er enerzijds geen provinciaal belang op het spel staat en zij, anderzijds niet kan geroepen worden in de hoedanigheid van orgaan van de Staat;

Overwegende dat, wanneer de Bestendige Deputatie de haar bij artikel 109 van de gemeentewet verleende macht uitoefent, zij handelt als een overheid die door de wet belast is met een zending van algemeen belang, en in dit geval optreedt als een van de Staat onderscheiden administratieve overheid; dat de tweede tegenpartij derhalve als tegenpartij bij de zaak kan betrokken worden;

Overwegende dat verzoeker, tot staving zijner aanvraag, laat gelden dat «de handelwijze van de gemeenteraad er op wijst een middel te zijn om de beschikkingen van de wet van 27 Mei 1947, zoals deze dienden toegepast te worden ter gelegenheid van de eerste benoeming, te omzeilen»; dat daaruit blijkt dat de verzoeker tegen de bestreden beslissing de machtsafwending inroept; dat volgens hem deze machtsafwending blijkt uit volgende feiten:

1° oorspronkelijk was de gemeenteraad «uitdrukkelijk en na behoorlijke overweging» er tegen gekant de leeftijd der kandidaten tot 30 jaar op te voeren en stelde deze vast op 25 jaar;

2° een eerste benoeming van Jacquemijn Marcel werd, bij toepassing van de bepalingen der wet van 3 Augustus 1919 — 27 Mei 1947, niet goedgekeurd door de Bestendige Deputatie;

3° er blijven genoeg bekwame kandidaten over naast Jacquemijn Marcel om tot een andere benoeming over te gaan;

4° niettegenstaande de gemeenteraad, in zijn beslissing van 4 December 1948, de noodzakelijkheid inriep om zo spoedig mogelijk tot de benoeming van een secretaris over te gaan, ten einde het bestuur van de gemeente te regulariseren, en er niet de minste aanleiding bestond de plaats opnieuw open te verklaren, heeft hij toch, met wijziging van de oorspronkelijk vastgestelde leeftijdsgrens, de plaats opnieuw open verklaard;

5° de gemeenteraad, die de voorwaarden betreffende de leeftijdsgrens had gewijzigd met het oog op de benoeming van Jacquemijn Marcel, heeft de rechten gekrenkt van de overige kandidaten die de gestelde voorwaarden vervulden en regelmatig op prioriteit konden aanspraak maken;

Overwegende dat, moesten boven vermelde feiten bewezen zijn, er uit zou kunnen besloten worden dat de gemeenteraad een bevoegdheid, die hem bij de wet is verleend om, met het oog op het algemeen belang, de goede werking te verzekeren van een openbare dienst, ter zake zou hebben gebruikt om de persoonlijke belangen te dienen van Jacquemijn Marcel en aldus zijn bevoegdheid van haar wettelijk doel zou hebben afgewend; dat grond bestaat tot verwijzing naar de algemene vergadering van de afdeling administratie;

Besluit :**Enig artikel.**

De eerste-voorzitter van de Raad van State zal in kennis gesteld worden van het feit dat er grond bestaat tot verwijzing naar de algemene vergadering der afdeling administratie van de Raad van State van de zaken nrs A. 796 en A. 492, waarvan de samenvoeging werd beslist bij bevel van de IVe kamer d.d. 15 Maart 1950.

NOOT: Zie hierna het arrest d.d. 30 Juni 1951.

RAAD VAN STATE

Algemene Vergadering der Afdeling Administratie.
30 Juni 1951.

Voorzitter : M. Suetens, Eerste Voorzitter.

Raadsheren : MM. Somerhausen, Vranckx (verslaggever), Declaire, Mast, Holoye en Van Bunnan.

Advocaten : Mrs F. Tielemans en A. Smets.

1. **Nietigverklaring. — Machtsafwending. — Uitoefening van benoemingsrecht in persoonlijk belang van bepaalde candidaat. — Beroep tegen goedkeuringsbeslissing der Bestendige Deputatie zonder voorwerp door vernietiging der goedgekeurde beslissing.**
2. **Kosten. — Handelingen der Bestendige Deputatie bij zending van algemeen belang.**

1. *Het benoemingsrecht bij artikel 109 der gemeentewet aan de gemeenteraad verleend om met het oog op het algemeen belang, de goede werking van de openbare dienst te verzekeren, wordt van haar wettelijk doel afgewend wanneer de gemeenteraad de persoonlijke belangen dient van een bepaalde candidaat.*

De aldus door de gemeenteraad gedane benoeming wordt wegens machtsafwending in algemene vergadering der afdeling administratie vernietigd.

Door de vernietiging wegens machtsafwending van de beslissing van de gemeenteraad tot benoeming van een gemeentesecretaris, wordt het verzoek tot nietigverklaring gericht tegen de beslissing van de Bestendige Deputatie, die hoger vermelde benoeming heeft goedgekeurd, zonder voorwerp en derhalve verworpen.

2. *Waar de Bestendige Deputatie gehandeld heeft als overheid, bij de wet met een zending van algemeen belang gelast, zoals in het geval bedoeld bij artikel 109 der gemeentewet, worden de kosten ten laste van de Staat gelegd.*

Exelmans t/ Gemeente Averbode en Bestendige Deputatie van Brabant.

Gezien de verzoekschriften dd. 28 November 1949 en 21 Februari 1950;

Gezien het arrest van de 4e Kamer dd. 29 Mei 1951, waarbij de eerste-voorzitter van de Raad van State in kennis wordt gesteld van het feit dat er grond bestaat tot verwijzing naar de algemene vergadering van de afdeling administratie;

Overwegende dat het verzoek dd. 28 November 1949 strekt tot de nietigverklaring van de beslissing dd. 26 October 1949 houdende benoeming van Jacquemijn

Marcel tot gemeentesecretaris; dat het tweede verzoek dd. 27 December 1949 strekt tot de nietigverklaring van de beslissing dd. 27 December 1949 van de bestendige deputatie van de provinciale raad van Brabant, houdende goedkeuring dezer benoeming;

Overwegende dat bij beslissing dd. 4 December 1948 de gemeenteraad van Averbode de plaats van gemeentesecretaris vacant verklaarde en de benoemingsvoorwaarden vaststelde; dat de eerste dezer voorwaarden luidde dat de kandidaten ten minste één en twintig en ten hoogste vijf en twintig jaar moesten geworden zijn op 31 December 1948, te vermeerderen met vijf jaar voor de voorkeurrechthebbenden; dat vier op de elf kandidaten slaagden in het op het provinciaal gouvernement van Brabant afgenomen examen voor het begeven dezer betrekking; dat, bij toepassing van de wet van 3 Augustus 1919 - 27 Mei 1947, deze kandidaten door het college van burgemeester en schepenen werden gerangschikt als volgt: eerste lijst: Exelmans Louis, Jacquemijn Marcel; derde lijst: L'Enfant Félix; vijfde lijst: Van Oosterwijk Albert; dat bij beslissing dd. 18 April 1949, de gemeenteraad van Averbode Jacquemijn Marcel tot gemeentesecretaris benoemde; dat de bestendige deputatie van de provinciale raad van Brabant, in zitting van 10 Mei 1949, weigerde hare goedkeuring aan deze benoeming te verlenen, om reden dat Jacquemijn Marcel op 31 December 1948 de leeftijdsgrens van vijf en twintig jaar had overschreden en dat de door hem ingeroepen hoedanigheid van oorlogswées hem geen recht gaf op de vermeerdering met vijf jaar, aangezien, luidens de bepaling van artikel 8 van de wet van 3 Augustus 1919 - 27 Mei 1947, dit recht op vermeerdering is voorbehouden voor de op de prioriteitslijsten 1, 1°, 2, 3 en 4 ingeschreven kandidaten, terwijl de oorlogswées ingeschreven worden op de prioriteitslijst 1, 3°; dat deze beslissing van de bestendige deputatie, bij schrijven dd. 12 Mei 1949, ter kennis werd gebracht van het gemeentebestuur van Averbode;

Overwegende dat bij beslissing dd. 26 Mei 1949 van de gemeenteraad van Averbode, het ambt van gemeentesecretaris opnieuw vacant werd verklaard; dat dezelfde voorwaarden werden vastgesteld als de eerste maal, met uitzondering van deze die de ouderdomsgrens vaststelde; dat de nieuwe ouderdomsgrens als volgt werd bepaald: ten minste 21 jaar oud en ten hoogste 30 jaar geworden zijn op 15 Juni 1949, vermeerderd met 5 jaar voor de voorkeurrechthebbenden; dat bij de bestreden beslissing dd. 20 October 1949 de gemeenteraad van Averbode andermaal Jacquemijn Marcel benoemde tot gemeentesecretaris en dat bij beslissing dd. 27 December 1949 de bestendige deputatie van de provinciale raad van Brabant de bestreden beslissing van de gemeenteraad van Averbode goedkeurde;

Overwegende dat verzoeker, tot staving zijner aanvraag, laat gelden dat «de handelwijze van de gemeenteraad er op wijst een middel te zijn om de beschikkingen van de wet van 27 Mei 1947, zoals deze dienden toegepast te worden ter gelegenheid van de eerste benoeming, te omzeilen»; dat volgens hem deze machtsafwending blijkt uit volgende feiten:

1° de gemeenteraad was er oorspronkelijk tegen gekant de leeftijd der kandidaten tot 30 jaar op te voeren en stelde deze vast op 25 jaar;

2° een eerste benoeming van Jacquemijn Marcel werd, bij toepassing van de bepalingen der wet van 3 Augustus 1919 - 27 Mei 1947, niet goedgekeurd door de bestendige deputatie;

3° er bleven genoeg bekwaame kandidaten over naast

Jacquemijn Marcel om tot een andere benoeming over te gaan;

4° niettegenstaande de gemeenteraad, in zijn beslissing van 4 December 1948, de noodzakelijkheid inriep om zo spoedig mogelijk tot de benoeming van een secretaris over te gaan, ten einde het bestuur van de gemeente te regulariseren, en er niet de minste aanleiding bestond de plaats opnieuw open te verklaren, heeft hij toch, met wijziging van de oorspronkelijk vastgestelde leeftijdsgrens, de plaats opnieuw open verklaard;

5° de gemeenteraad, die de voorwaarden betreffende de leeftijdsgrens had gewijzigd met het oog op de benoeming van Jacquemijn Marcel, heeft de rechten gekrenkt van de overige kandidaten die de gestelde voorwaarden vervulden en regelmatig op prioriteit konden aanspraak maken;

Overwegende dat de eerste tegenpartij het op de machtsafwending steunend middel bestrijdt door voor te houden dat in de bestreden beslissing noch een onregelmatigheid, noch een onwettelijkheid te bespeuren is, en dat daarenboven, door de ingeroepen feiten, de verzoeker niet de bestreden beslissing dd. 20 October 1949 aanvalt, maar de beslissing dd. 26 Mei 1949, waarbij de benoemingsvoorwaarden werden vastgesteld en die niet meer voor vernietiging vatbaar is, aangezien de termijn van 60 dagen, bedoeld bij artikel 4 van het besluit van de Regent van 23 Augustus 1948 en binnen dewelke de vernietiging zou dienen aangevraagd, verstreken is;

Overwegende dat Jacquemijn Marcel, zoon van de overleden gemeentesecretaris, sedert meer dan drie maand de functie van gemeentesecretaris te Averbode tijdelijk waarnam wanneer de benoemingsvoorwaarden de eerste maal werden vastgesteld; dat mag worden aanvaard dat op dit ogenblik de gemeenteraad in de mening verkeerde dat de waarnemende secretaris de gestelde benoemingsvoorwaarden vervulde en zulks trouwens blijkt uit de beslissing dd. 18 April 1949, waarbij Jacquemijn de eerste maal werd benoemd; dat, wanneer de bestendige deputatie weigerde hare goedkeuring te verlenen aan de benoeming van Jacquemijn omdat hij de leeftijdsgrens van 25 jaar overschreed, de eerste tegenpartij de benoemingsvoorwaarde betreffende de ouderdom der kandidaten, bij beslissing dd. 26 Mei 1949, zodanig heeft gewijzigd, dat Jacquemijn de gewijzigde benoemingsvoorwaarde vervulde;

Overwegende dat de gemeenteraad het niet nodig oordeelde, ondanks het feit dat hij kennis had van een door een oorlogsinvalide, Aerts Jozef, ingediende klacht, gesteund door de Nationale Oud-Strijdersbond, de benoemingsvoorwaarden te wijzigen vooraleer tot de eerste benoeming over te gaan; dat hij slechts deze ouderdomsgrens wijzigde nadat de bestendige deputatie geweigerd had hare goedkeuring te verlenen;

Overwegende dat de gemeenteraad de plaats opnieuw vacant verklaarde om andere benoemingsvoorwaarden te kunnen stellen, ofschoon hij bij zijn eerste beslissing de hoogdringendheid inriep om tot de benoeming van een gemeentesecretaris over te gaan; dat hij, niettegenstaande een voldoende aantal bekwaame kandidaten overbleven onder wie de benoeming onmiddellijk kon geschieden, de procedure van meet af hervatte;

Overwegende dat deze handelwijze alleen verklaarbaar is ofwel door het feit dat de gemeenteraad Exelmans niet wilde benoemen, die de enige kandidaat was onder degenen die aan de gestelde benoemingsvoorwaarden voldeed en op de eerste prioriteitslijst was ingeschreven, ofwel door het feit dat hij wenste, ondanks de niet-goedkeuring der eerste benoeming, andermaal tot de benoeming van Jacquemijn te kunnen

overgaan; dat de Gouverneur der Provincie Brabant deze handelwijze ongewoon achtte en aan de Minister van Binnenlandse Zaken, bij brief van 9 Juni 1949, de vraag stelde of er geen aanleiding bestond de bovenvermelde beslissing dd. 26 Mei 1949 te vernietigen, om reden dat «de overtuiging zich opdrong dat de nieuwe beslissing van de gemeenteraad alleen werd geïnspireerd door het persoonlijk belang van slechts één bepaalde en stilzwijgend aangewezen kandidaat, hetgeen bezwaarlijk in overeenstemming kan gebracht worden met de geest van de wet van 27 Mei 1947»; dat de benoeming, die volgde, het vermoeden van de gouverneur bevestigde;

Overwegende dat de tegenpartij, in hare beslissing dd. 26 Mei 1949, niet heeft aangestipt om welke reden de voorwaarde betreffende de ouderdom diende gewijzigd; dat zij, bij de verweermiddelen die zij in hare memorie van antwoord voor de Raad van State heeft laten gelden, niet heeft getracht de wijziging der ouderdomsvoorwaarde te rechtvaardigen;

Overwegende dat blijkt, uit wat voorafgaat, dat de eerste tegenpartij bij de bestreden beslissing dd. 20 October 1949 de benoemingsvoorwaarden, door haar gesteld in de zitting van 26 Mei 1949, heeft aangewend om andermaal tot de benoeming over te gaan van Jacquemijn en aldus te ontkomen aan de regelmatige gevolgen van de niet-goedkeuring der eerste benoeming;

Overwegende dat het benoemingsrecht bij artikel 109 der gemeentewet aan de gemeenteraad wordt verleend om, met het oog op het algemeen belang, de goede werking te verzekeren van een openbare dienst; dat, door de persoonlijke belangen te dienen van een bepaalde kandidaat, de gemeenteraad de hem verleende bevoegdheid van haar wettelijk doel heeft afgewend;

Overwegende dat, door de vernietiging van de beslissing dd. 20 October 1949 van de gemeenteraad van Averbode, het verzoek, gericht tegen de bestreden beslissing van de bestendige deputatie, zonder voorwerp wordt;

Overwegende dat, wat de kosten betreft, de bestendige deputatie ter zake gehandeld heeft als overheid, bij de wet met een zending van algemeen belang belast;

Besluit :

Artikel 1. — De beslissing dd. 20 October 1949 van de gemeenteraad van Averbode is vernietigd.

Artikel 2. — Het verzoek tot nietigverklaring van de beslissing dd. 27 December 1949 van de bestendige deputatie van de provinciale raad van Brabant is verworpen.

Artikel 3. — De betaling van het recht van 300 frank, wegens kosten betreffende het verzoek tot nietigverklaring van de beslissing dd. 20 October 1949 van de gemeenteraad van Averbode, is ten laste van de gemeente Averbode. De betaling van het recht van 300 frank, wegens kosten betreffende het verzoek tot nietigverklaring van de beslissing dd. 27 December 1949 van de bestendige deputatie van de provinciale raad van Brabant, is ten laste van de Belgische Staat.

NOOT. — Bovenstaande arresten hebben betrekking op de eerste nietigverklaring wegens machtsafwending, door de Belgische Raad van State uitgesproken.

Vlaamse Juristen,

Abonneert U op het
RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

6e Kamer. — 3 Maart 1951.

Voorzitter : M. Ooms.
Raadsheren : MM. Malgaud en Michielsens.
Advocaat-Generaal : M. Van der Perren.

Bevoegdheid. — Woonplaats ener N.V. — De inschrijving in het handelsregister bewijst behoudens tegenbewijs de plaats der vestiging ener N.V. — afwijken- de vermelding op de formulieren in gebruik bij een van de filialen der N.V. — Artikel 54, wet van 5 Mei 1936 op de rivierbevrachting betreft niet de rechterlijke bevoegdheid.

N.V. in handelsregister ingeschreven als zijnde gevestigd te Luik, met filiaal in Antwerpen.

Tegen de inschrijving in het handelsregister kan de tegenpartij van de N.V. tegenbewijs leveren.

Dit tegenbewijs wordt niet geleverd door het feit, dat het kantoor der N.V. te Antwerpen op zijn gedrukte formulieren van bevrachtingscontracten filialen vermeldt, waaronder dat te Luik. Uit deze vermelding blijkt geenszins dat de activiteit van het huis te Antwerpen belangrijker is dan die van het huis te Luik.

Die vermelding kan ook niet beschouwd worden als een akte, waarbij de N.V. woonplaats zou gekozen hebben te Antwerpen; zulke keuze veronderstelt immers een ondubbelzinnig kenbaar gemaakte bedoeling, waarvoor in het onderhavige geval geen aanduiding bestaat.

Indien het huis van de N.V. te Antwerpen onjuiste vermeldingen in haar formulieren heeft gemaakt, van aard om de mede-contractant op een dwaalspoor te brengen, kan deze een vordering tot schadevergoeding instellen, maar een dergelijke eventuele fout kan niet ten gevolge hebben, dat een ander rechter dan die van de plaats van vestiging der N.V. bevoegd zou zijn.

Artikel 54 van de wet van 5 Mei 1936 op de rivierbevrachting, wijst slechts aan de persoon, aan wie de schipper bepaalde mededelingen kan doen, doch heeft niets te maken met de rechterlijke bevoegdheid.

De rechtbank van koophandel te Antwerpen was bijgevolg onbevoegd om van het geschil kennis te nemen.

Anders het O.M. : De tegenpartij kon afgaan op de vermeldingen op de bevrachtingsformulieren van het huis der N.V. te Antwerpen, dat het hoofdhuis te Antwerpen gevestigd is en te Luik slechts een bijhuis.

Naar luid van artikel 41 van de wet op de bevoegdheid van 25 Maart 1876 moeten vennootschappen niet gedagvaard worden ter plaatse, waar zij hun hoofdzetel hebben, doch ter plaatse waar zij hun hoofdinrichting hebben. De vraag waar een vennootschap haar hoofdinrichting heeft is een feitelijke kwestie, waarvan de beantwoording niet uitsluitend afhankelijk is van de statuten of van een regelmatige beraadslaging van de vennootschap.

Voldoende feitelijke omstandigheden aanwezig om aan te nemen, dat de hoofdinrichting der vennootschap zich te Antwerpen bevond.

De N.V. moet op zijn minst geacht worden keuze van woonplaats te Antwerpen te hebben gedaan; deze keuze kan ook stilzwijgend geschieden.

In geval van twijfel welke van de huizen ener vennootschap haar hoofdinrichting is, kan de eiser

dagvaarden voor de rechter van een dezer huizen zijner keuze.

De rechtbank van koophandel te Antwerpen was dus in onderhavige zaak bevoegd.

N.V. Magemon t/ Wwe Pijl cs.

Gezien de uitgifte in regelmatige vorm van het vonnis, op 5 Juli 1945 gewezen door de Rechtbank van Koophandel te Antwerpen, betekend op 6 September 1945;

Overwegende dat de beroepen op 10 October 1945 en 5 November 1945 in de wettige vorm en binnen de wettelijke termijn ingesteld werden;

Overwegende dat deze beroepen verknocht zijn en dienen te worden samengevoegd;

Overwegende dat in het litigieuze contract appellante M. als contracterende partij genoemd werd met haar maatschappelijke naam en de vermelding van haar hoedanigheid als naamloze vennootschap; dat het dus onmiddellijk duidelijk was dat zij luidens artikel 41 van de wet op de Bevoegdheid gedagvaard moest worden aan haar hoofdzetel;

Overwegende dat het handelsregister te Antwerpen, volgens inschrijving van 18 November 1940, vermeldt dat haar bureel, dat te Antwerpen gevestigd is, slechts een bijhuis of agentschap is; en dat de hoofdzetel van de maatschappij gevestigd is te Luik;

Overwegende dat de inrichting van het handelsregister ten doel heeft een officiële bekendheid te geven aan de acten en verklaringen, waardoor de handeldrijvende personen hun eenzelvigheid doen kennen; dat de aldus gepubliceerde gegevens vermoed worden bekend te zijn en de tegenpartij de nodige opzoeking in het vermeld register moest doen;

Overwegende dat de inschrijvingen in het handelsregister betwist kunnen worden;

dat desgevallend geïntimeerde L. C. mocht bewijzen dat de maatschappelijke zetel niet de hoofdzetel van appellante was; dat zulk bewijs op nauwkeurig bepaalde feiten zou moeten berusten;

Overwegende dat geïntimeerde d'enaangaande een argument zoekt in het feit, dat het bureel van appellante te Antwerpen op zijn gedrukte formulieren van bevrachtingscontracten bijhuizen vermeld heeft, waaronder het huis te Luik;

Overwegende dat uit deze vermelding geenszins blijkt dat inderdaad de werkzaamheid van het huis te Antwerpen groter is dan die van het huis te Luik;

Overwegende dat die vermelding ook niet aangezien kan worden als een acte, waardoor appellante woonplaats zou gekozen hebben te Antwerpen; dat zulke keuze een ondubbelzinnig kenbaar gemaakt bedoeling veronderstelt, waarvan hier geen aanduiding bestaat;

Overwegende dat zulke bedoeling vermoed kan worden, wanneer een bijhuis een zaak op zelfstandige wijze behandeld heeft, maar dat dit geval zich ter zake niet voordoet, daar integendeel het contract te Namen gesloten werd en het uitdrukkelijk doet kennen, dat de contracterende partij voor de bevrachting het bureel van appellante te Namen is;

Overwegende dat, indien appellante op haar bureel te Antwerpen in haar formulieren onjuiste vermeldingen geplaatst heeft, die van aard waren de mede-contracterende partij op een dwaalspoor te brengen, het aan deze partij vrij staat in rechte te handelen en een eis tot schadevergoeding in te stellen, maar dat een dergelijke gebeurlijke fout van appellante niet het gevolg kan hebben de door de wet bepaalde bevoegdheid te veranderen;

Overwegende dat ten onrechte de eerste rechter

geacht heeft een argument te vinden in artikel 54 van de wet van 5 Mei 1936 op de rivierbevrachting; dat deze tekst enkel slaat op de wijze waarop de schipper mededelingen kan doen aan een persoon, en niets te maken heeft met de bevoegdheid;

Overwegende dat de eerste rechter bijgevolg onbevoegd was, en L. C. aan M. de sommen moet terug betalen, die zij ontvangen heeft door de voorlopige uitvoering van het bestreden vonnis; dat het aldus door haar ontvangen bedrag nochtans tot nu toe door geen van de stukken van de bundels bewezen is, en de veroordeling dienaangaande dient te worden voorbehouden;

Overwegende dat M. de S. d'A. et de C. in zake geroepen heeft en deze laatste dezelfde procedure gevoerd heeft tegen de C. de B. A. en de C. du G.; dat de in zake geroepen partijen acte vragen dat zij zich niet verzetten tegen de gemeenverklaring van het arrest;

Overwegende dat, gezien de beslissing van de eerste rechter over de bevoegdheid, deze oproepingen in de zaak gerechtigd waren; dat deze eisen het gevolg zijnde van de hoofdeis, de kosten ten laste dienen te worden gelegd van de eiseres in de hoofdeis in eerste aanleg, die ze veroorzaakt heeft (Vergelijk Hof van Verbreking, 29 December 1849. Pas 1850, I, 141) met de kosten van eerste aanleg en hoger beroep zoals naar recht;

Om die redenen,

Het Hof, gezien artikel 24 der wet van 15 Juni 1935; Gehoord in openbare zitting de heer Van der Perren, Advocaat-Generaal, in zijn advies;

Voegt de beroepen onder nummers 7574 en 7639 samen;

Ontvangt de beroepen en, rechtdoende ten gronde, doet het bestreden vonnis te niet;

Zegt voor recht dat de Rechtbank van Koophandel te Antwerpen onbevoegd was;

Zegt voor recht dat M. recht heeft op de terugbetaling van de ter zake aan L. C. ingevolge de voorlopige uitvoering van het vonnis betaalde sommen; behoudt de veroordeling voor en machtigt M. het bewijs te leveren van het betaalde bedrag;

Verwijst de zaak dienaangaande naar de Algemene Rol;

Recht doende over de in zake roepingen, verleent de hierboven vermelde gevraagde acten, verklaart het tegenwoordig arrest gemeen aan de hierboven vermelde in zake geroepen partijen;

Veroordeelt L. C. tot de kosten van het bestreden vonnis, tot de kosten van de beroepen en tot de kosten van de oproepingen in tussenkost.

Conclusies van advocaat-generaal Van der Perren.

Appellante N.V. Magemon betwist ten onrechte de bevoegdheid van de Rechtbank van Koophandel te Antwerpen.

I. - Het bevrachtingscontract draagt bovenaan de melding (alhoewel het contract door het bureau Namen werd afgesloten): «S.A. Magemon, 146, Avenue de France, Anvers, tél. 383.67. Adr. tél. Magemon Anvers. C.C.P. 8866».

Onderaan komt de melding voor: «Bijhuizen in België: zie keerzijde». En op de keerzijde staan o.m. vermeld: «Liège - Bruxelles...»

«Magemon» geeft aldus in haar bevrachtingscontract zelf Antwerpen als hoofdschrijving aan en de zetel Luik wordt formeel als bijhuis bestempeld.

Er dient overigens opgemerkt te worden dat, naar

luid van artikel 41 der wet van 25 Maart 1876, de vennootschappen niet moeten gedagvaard worden op de plaats waar zij hun hoofdzetel, doch op de plaats waar zij hun hoofdinhouding hebben.

De vraag, waar een vennootschap hare hoofdinhouding heeft, is een feitelijke kwestie die niet uitsluitend afhangt van de statuten of van een regelmatige beaardslagings der maatschappij. (Rép. pr. dr. belge v° Compétence n°s 1513 en 1516.)

Ter zake zijn voldoende feitelijke omstandigheden aanwezig om aan te nemen dat de hoofdinhouding der vennootschap te Antwerpen gevestigd is. De maatschappij zelf bekent zulks door de vermeldingen op het bevrachtingscontract.

II. - De N.V. Magemon moet tegenover aanleggers op zijn minst aangezien worden als hebbende keuze van woonplaats gedaan op het door haar aangegeven adres te Antwerpen. Deze keuze kan stilzwijgend zijn. (Cass. 21 Januari 1892, P. I, 97.)

In geval van twijfel deden aanleggers geldig hun dagvaarding betekenen voor de rechtbank, binnen wier gebied een der door haar bekende zetels van Magemon gevestigd was. (Zie Beltjens, Proc. cir. Compét, art. 41 n° 3: «Si une société avait plusieurs établissements et qu'il serait impossible au demandeur de discerner lequel de ces établissements serait le principal, il pourra assigner la société devant le tribunal de l'un ou de l'autre d'entre eux à son choix».)

Overigens vindt hier mutatis mutandis ook zijn toepassing het volgende grondbeginsel, door de rechtspraak gehuldigd: «Si une société a des établissements dans plusieurs localités, lorsque le co-contractant n'a traité qu'avec une succursale ou un siège administratif, l'on peut admettre qu'il y a élection de domicile en cette succursale ou ce siège administratif, dans l'hypothèse où les représentants de la société à son principal établissement ne sont pas intervenus.» (Brussel 28 Juli 1909, Jur. com. Brux. 1910, 152; Rép. pr. dr. belge v° Compét. cir. ou commerc'ale n° 1518.)

Ik besluit tot de bevoegdheid der rechtbank van Koophandel te Antwerpen.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer. — 12 Mei 1951.

Voorzitter: M. Ch. Van Hal.

Rechters: MM. Sury en Mevr. Deloof.

O. M.: M Van de Velde.

Advocaten: Mrs Victor en Verhaaren.

Gehuwde vrouw. — Machtiging tot het verrichten van rechtshandelingen. — Toepasselijkheid van artikel 861 Rv. dat geacht moet worden artikel 219 B.W. stilzwijgend te hebben geabrogeerd. — Bij niet-inachtneming van de bij artikel 861 Rv. voorgeschreven voorafgaande procedure, vordering niet-ontvankelijk. — Een middel van niet-ontvankelijkheid kan niet gedekt worden door artikel 173 Rv.

Onjuist is de leer, dat art. 219 B.W. de procedure zou regelen voor de verkrijging van de machtiging der gehuwde vrouw om rechtshandelingen te verrichten en art. 861 Rv. die om in rechte op te treden. Deze onjuiste leer steunt op een al te letterlijke interpretatie van de tekst van de aangehaalde artikelen.

Uit het verschil tussen de woorden: «machtigen om een akte aan te gaan» in art. 219 B.W. en de woorden «machtigen tot vervolging harer rechten»

in art. 861 Rv. mag niet afgeleid worden, dat deze artikelen twee verschillende procedures voorzien, een voor de machtiging om te contracteren en een andere om in rechte op te treden anderdeels.

Onder het oorspronkelijk stelsel van het B.W. regelde art. 219 B.W. geheel de procedure voor beide soorten handelingen; in art. 218 B.W. was immers geen procedure geregeld voor het verzoeken van de machtiging om in rechte te verschijnen.

Het later afgekondigde Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering heeft een nieuwe procedure bepaald voor het aanvragen van iedere machtiging van de gehuwde vrouw zonder uitzondering. Art. 861 Rv. heeft art. 219 B.W. stilzwijgend geabrogeerd.

De woorden: «Vervolging harer rechten» in art. 861 Rv. omvatten zowel het verrichten van rechtshandelingen als het verschijnen in rechte. Men heeft onder die woorden al de gevallen willen begrijpen, waarin de vrouw het initiatief neemt, in tegenstelling met het geval, waarin de vrouw door een derde in rechte aangesproken wordt, in welk geval de rechter rechtstreeks de machtiging kan verlenen zonder aanmaning noch verzoekschrift.

Bij niet-inachtneming van de bij art. 861 Rv. voorgescreven voorafgaande procedure is de dagvaarding niet nietig, doch de vordering niet-ontvankelijk.

Een middel van niet-ontvankelijkheid kan niet gedeckt worden door art. 173 Rv.

De rechtbank kan, waar het de openbare orde betreft, de gehuwde vrouw niet vrijstellen van de preliminaire procedure bij verzoekschrift.

Claessens t./ Serneels.

Overwegende dat de eis er toe strekt eiseres te horen machtigen om alle nodige overeenkomsten te sluiten in verband met het bouwen van een huis na aankoop van de grond en hypotheekneming;

Overwegende dat verweerder aanvoert dat de vraag onontvankelijk is bij gebrek aan het naleven der vormen voorzien door de artt. 861 en volgende W.B.R.;

Overwegende dat eiseres hierop antwoordt dat zij zich mocht gedragen naar de vormen van art. 219 B.W.;

Overwegende dat de rechtsleer verdeeld is nopens de draagwijdte van de artt. 219 B.W. en 861 W.B.R.;

dat eiseres zich dan ook beroept op de rechtsleer, volgens dewelke art. 219 B.W. de procedure regelt om de machtiging te bekomen om een handeling te verrichten of een akte te verlijden, terwijl art. 861 W.B.R. de procedure regelt om de machtiging te bekomen om in rechte te verschijnen (in deze zin van Bauwel VI, nr 1125, verwijzend naar Verbr. 24-6-1859 Pas. 221, dat echter een ander geval behandelt; Kluyskens, Personen blz. 385; Beltjens, Pr. civ. art. 862 nr 31; Carré et Chauveau VI quest. 2917; Bioche V° Femme mariée nr 167; Zwendelaer, laatste druk, IV, nr 1102; Schicks en Vanisterbeeck 11 blz. 150);

dat deze rechtsleer echter niet zeer grondig gemotiveerd is en enkel steunt op de te letterlijk geïnterpreteerde tekst zelf van de artt. 219 B.W. en 861 W.B.R.;

dat, wanneer art. 219 B.W. spreekt van «de machtiging om een akte aan te gaan» en art. 861 W.B.R. van een «machtiging om haar rechten te vervolgen» (à la poursuite de ses droits), hieruit niet mag afgeleid worden, dat zij afzonderlijke procedures voorzien voor afzonderlijke gevallen, het recht om te contracteren enerzijds, het recht om te procederen anderzijds;

dat onder het stelsel van het Burgerlijk Wetboek art. 219 B.W. geheel de procedure regelde zowel voor

de machtiging om een akte aan te gaan als om in rechte te treden; dat immers geen procedure voorzien was voor dit geval in art. 218;

dat het later afgekondigd Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering een nieuwe procedure voorzien heeft, geldig voor iedere machtiging van de gehuwde vrouw zonder uitzondering; dat men dan ook in het algemeen aanneemt dat art. 861 W.B.R. art. 219 B.W. stilzwijgend geabrogeerd heeft;

dat door het «vervolgen van haar rechten» men niet noodzakelijk een procedure bedoelt, maar evengoed het verlijden van een akte; dat onder het woord «vervolgen» men heeft willen begrijpen al de gevallen, waarin de vrouw het initiatief neemt te handelen, hetzij om een akte te verlijden, hetzij om in rechte op te treden, in tegenstelling met het geval, waarin de vrouw door een derde in rechte vervolgd wordt en de machtiging door de rechtbank rechtstreeks mag gegeven worden zonder aanmaning noch verzoekschrift;

dat men dit echter des te zekerder mag aanvaarden, daar de artt. 863 en 864 Rv., de procedure in geval van afwezigheid of ontzetting van de man regelden en art. 863 Rv. ook slechts sprak van het «vervolgen» van de rechten van de vrouw; dat deze procedure echter bij gebrek aan een andere tekst ook voor het verlijden van een akte toegepast werd;

dat de artt. 863 en 864 W.B.R. sindsdien ook stilzwijgend geabrogeerd werden door art. 222 B.W., zoals het gewijzigd werd door de wet van 20 Juli 1932, dat iedere machtiging opheft in de gevallen van afwezigheid of ontzetting, wat nogmaals bewijst dat de jongste tekst de oudste opheft, wanneer zij met elkaar in strijd zijn;

dat het ontegenzeggelijk de bedoeling geweest is van de wetgever van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering art. 219 B.W. af te schaffen (zie Pigeau, mederedacteur van het W.B.R., vermeld door Gailly R. P. N. 1944 blz. 352);

dat de tekst zelf van art. 861 deze bedoeling niet tegensprekt, daar het «vervolgen» van een recht, niet noodzakelijk het in rechte optreden beoogt;

dat men trouwens niet inzielt om welke redenen er twee verschillende procedures zouden zijn, daar er geen redenen zijn om meer waarborgen te geven voor het in rechte optreden dan voor het aangaan van overeenkomsten;

dat bijna alle auteurs dan ook zeer formeel de noodzakelijkheid van de procedure van art. 861 W.B.R. aanstippen, al gaat het over een machtiging tot het verlijden ener akte (De Page, I. 678; R.P.D. V° Mariage nr 108; Planiol 1, nr 970; Colin et Capitant 1 blz. 642; Josserand 1 blz. 331; Demolombe 2 nr 250; Laurent III nr 140; Garsonnet et Cézard-Bru VII nr 156; Glasson en Tissier V, nr 1583; vonnis Bergen 2-10-1940 R. P. N. 151);

Overwegende dat men zich nog afvraagt of de onregelmatigheid zou kunnen gedeckt zijn door art. 173 W.B.R.;

dat men kan opmerken dat in feite de vraag, ingeleid bij verzoekschrift of bij dagvaarding, door de Raadkamer van dezelfde Rechtbank dient behandeld te worden, zodat de nietigheid van de wijze, waarop het verzoek bij deze Rechtbank aanhangig gemaakt wordt, geen benadeling aan verweerder berokkent;

Overwegende echter dat er geen nietigheid is in het exploit van dagvaarding, nietigheid die zou kunnen gedeckt worden door het aangehaalde beginsel, maar een niet-ontvankelijkheid van de dagvaarding wegens afwezigheid van de voorafgaande procedure; dat de middelen van niet-ontvankelijkheid niet gedeckt zijn door art. 173 W.B.R. (zie Gailly hoger vermeld);

Overwegende dat, welke ook de drang weze tot het minimaliseren van ieder formalisme en de algemene wens tot vereenvoudiging van een verouderde procedure, het de Rechtbank niet toegelaten is in een stof van openbare orde eiseres vrij te stellen van de preliminaire procedure bij verzoekschrift;

Overwegende dat de eis in de gestelde vorm niet ontvankelijk is;

Om deze redenen:

De Rechtbank, rechtdoende op tegenspraak, na er over beraadslaagd te hebben;

Gehoord ter Raadkamer het strijdig advies in de Nederlandse taal van de Heer Van de Velde, Substituut-Procureur des Konings, uitgebracht op 4 Mei 1951;

Verklaart de eis niet-ontvankelijk; veroordeelt eiseres in de kosten.

Zoals bovenstaand vonnis De Page I, nr 746: Complément, vol. I, p. 390. Verg. ook in dit nummer Rb. Hasselt 29 Mei 1951.

CORRECTIONELE RECHTBANK TE HASSELT

29 Mei 1951.

Voorzitter: M. Pexters.

Rechters: MM. Leen en Perilleux (Plv.r.).

O. M.: M. Carlier.

Gehuwde vrouw. — Machtiging om in rechte op te treden. — Artikelen 861 en 862 Rv. van openbare orde. — Termijnverlenging.

Indien een gehuwde vrouw zich zonder machtiging van haar echtgenoot burgerlijke partij stelt in een geding, dat aanhangig is voor de correctionele rechtbank, kan deze haar niet machtigen om in rechte op te treden. Gehandeld moet worden overeenkomstig de artikelen 861 en 862 Rv., die van openbare orde zijn.

De rechtbank dient aan de vrouw echter een termijn toe te staan ten einde haar toe te laten de vereiste machtiging overeenkomstig de wettelijke voorschriften te verkrijgen.

O.M. en B.P. t/ C.

Overwegende dat Mr Jans, advocaat te Hasselt, zich ter zitting van 15 Mei 1951 burgerlijke partij heeft gesteld voor V., echtgenote van G. en vertegenwoordigd door Mr Requillé, pleitbezorger te Hasselt, tegen verdachte voornoemd en besloot, dat het de rechtbank behage verdachte te veroordelen tot betaling aan genoemde burgerlijke partij van een schadevergoeding van 3.909,80 frank met de vergoedende intresten vanaf de datum van de gepleegde misdrijven, de gerechtelijke intresten en de kosten, de lijfswang te bepalen als naar recht;

Overwegende dat voormelde V. niet gemachtigd werd door haar echtgenoot om in rechte op te treden, zegge om zich aan te stellen als burgerlijke partij; dat zij de rechtbank verzocht haar te dien einde te machtigen;

Overwegende dat de gehuwde vrouw gemachtigd dient te zijn ten einde zich aan te stellen als Burgerlijke Partij; (zie Pandectes Belges Verbo Autorisation de la femme mariée, n° 111 en n° 91. Manuel de la Partie Civile par Van Roye, n° 5) artt. 215-218 B.W.;

Overwegende dat de onbekwaamheid der gehuwde

vrouw om zonder machtiging in rechte te staan van openbare orde is en zelfs ambtshalve dient opgeworpen te worden (Manuel de la Partie Civile, par Van Roye, n° 62);

Overwegende dat echter bij gebreke aan machtiging door de echtgenoot, deze machtiging niet kan worden gegeven door de rechtsmacht, waarbij het geding is aanhangig gemaakt, maar dat ter zake dient gehandeld overeenkomstig de artikelen 861 en 862 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, welke artikelen van openbare orde zijn (Manuel de la Partie Civile, par Van Roye, n° 59);

Overwegende dat evenwel de rechtbank aan belanghebbende V. een termijn dient toe te staan ten einde haar toe te laten de betrokken machtiging volgens de wettelijke pleegvormen te bekomen (Brussel 24 Maart 1903; Pascr. 1904, II, p. 11; Van Roye, Manuel de la Partie Civile, n° 60);

Om deze beweegredenen,

De Rechtbank statuerende op tegenspraak, verklaart verdachte voornoemd schuldig aan de feiten sub litt. A en B. (.....);

En oordelende over de eis van de burgerlijke partij V. voornoemd, alvorens ten gronde recht te doen, beveelt dat de debatten zullen worden heropend ten einde V. toe te laten zich van een machtiging te voorzien om in rechte te staan volgens de voorschriften der wet en deze machtiging ter correctionele rechtbank neer te leggen; stelt te dien einde datum op 26 Juni 1951.

Kosten voorbehouden.

NOOT: Zie De Page, t. I, n°s 844 e.v.; Complément, vol. I, p. 390; Verg. ook in dit nummer Rb. Antwerpen, 12 Mei 1951.

BIBLIOGRAPHIE

MULLIE R.: Onteigening ten algemenen nutte. - 2e vermeerderde en bijgewerkte uitgave. Brussel, Boekhandel Simon Stevin. — 1951. — 175 p.

Wanneer in 1937 de eerste uitgave van dit boek verscheen werd deze zeer gunstig ontvangen en was ze spoedig uitverkocht.

De nieuwe editie, die thans verschenen is, is uitgebreider dan de vorige en volledig op de hoogte van de gewijzigde wetgeving. Alle wetgevende bepalingen zijn in dit boek verzameld en op eenvoudige en duidelijke wijze toegelicht en het werk is een voortreffelijke gids voor het vervullen van de ingewikkelde formaliteiten op dit gebied.

Het lijdt geen twijfel dat deze nieuwe uitgave, die ook een overzicht geeft van de bijzonderste administratieve en rechterlijke beslissingen op het stuk zeer op prijs gesteld zal worden.

FESTSCHRIFT FRITZ SCHULZ, Hermann Böhlau Nachfolger, Weimar, 1951, 2 dln., 474 en 387 blz.

Ter gelegenheid van de zeventigste verjaardag van de bekende Duitse romanist, Fritz Schulz, hebben een grote groep internationale vrienden, collega's en ver eerders hem een reeks belangrijke studiën aangeboden.

Belangwekkend voor de studie van het Romeinse privaatrecht zijn de artikelen van de thans reeds overleden Gerhard von Beseler (Fruges et Paleae II. Romanistische Untersuchungen), Biondo Biondi (Mi-

laan) (Aspetti morali della tutela), Alberto Burdese (Turijn) (Di un particolare caso di applicazione della « restitutio in integrum »), Helmut Coing (Frankfurt) (Die clausula doli im klassischen Recht), David Daube (Cambridge) (Negligence in the early Talmudic Law of Contract), Gerhard Dulckeit (Kiel) (Zur Lehre vom Rechtsgeschäft im klassischen römischen Recht), Rudolf Düll (München) (Studien zum römischen Sepulkralkrecht I), Werner Flume (Göttingen) (Irrtum und Rechtsgeschäft im römischen Recht), Henri Levy-Bruhl (Parijs) (Nature de la mancipatio familiae), Ulrich von Lübtow (Berlijn) (Die Ersitzung gestohlener Sachen nach dem Recht der XII Tafeln und der lex Atinia), Alvaro d'Ors (Santiago) (Para la critica de Dig. 7, 1, 36, 1 (Afric.) - 33, 2, 26 pr. (Paul)), Fritz Pringsheim (Oxford en Cambridge) (Servus fugitivus sui furtum facit), Salvatore Riccobono (Rome) (La « voluntas » nella prassi giudiziaria guidata dai Pontefici), Erich Sachers (Graz) (Das Recht auf Unterhalt in der römischen Familie der klassischen Zeit), Cesare Sanfilippo (Catania) (Di una interpretazione giurisprudenziale dei senatoconsulti Orfiziano e Tertulliano), Erwin Seidl (Erlangen) (Der Eigentumsübergang beim Darlehen und Depositum irregulare), Siro Solazzi (Napels) (Un editto del pretore sulla servitu di acquedotto?), Eduardo Volterra (Bologna) (Un'osservazione in tema di tollere liberos), Hans Niedermeyer (Göttingen) (Studie zu den wissenschaftlichen Grundlagen der Lehre von der Mora seit Sabinus). Over het Romeinse publieke recht schreven Antonio Guarino (L'« exaequatio legibus » dei « plebisita ») en Heinrich Siber (Leipzig) (Zur Kollegialität der römischen Zensoren). Bijdragen tot de bronnen-geschiedenis zijn van de hand van Vincenzo Arangio-Ruiz (Frammenti papiracei di un' opera della giurisprudenza), Adolf Berger (New-Yrk) (Procanon. Note on a rare term in the scholia to the Basilica), Max Kaser (Münster) (Zum Ediktstil), Fernand de Visscher (Leuven) (Autour du « ius Quiritium »), Egon Weiss (Innsbruck) (Untersuchungen zum neuen Gaius), Franz Wieacker (Freiburg) (Oströmische Gaiusexemplare) en Hans Julius Wolff (Kansas City) (Zur Überlieferungsgeschichte von Ulpian's Libri ad Sabinum). Bijdragen die meer de algemene problemen van het Romeinse recht aanraken zijn deze van Giuseppe Grosso (Turijn) (Meditazioni sulle tendenze e sulle concezioni dei Romani), Günther Jachmann (Keulen) (Eine Studie zu Properz), Rafael Taubenschlag (Warschau) (The legal profession in Greco-Roman Egypt), Heinrich Vogt (Bonn) (Hadrians Justizpolitik in Spiegel der römischen Reichsmünzen) en Andreas B. Schwarz (Istanbul) (Das strittige Recht der römischen Juristen).

Twee bijdragen houden zich bezig met de Middeleeuwen: Heinrich Mitteis (München) (Formen der Adelsherrschaft im Mittelalter) en Gerhard Wesenberg (Kiel) (Zur Behandlung des Satzes Alteri stipulari nemo potest durch die Glossatoren).

Een zevental geleerden behandelden problemen uit de Moderne Tijden: Hans Dölle (Tubingen) (Neutrales Handeln im Privatrecht), H. F. Jolowicz (Oxford) (Some Curiosities in the History of the Commorientes Rule), F. A. Mann (Londen) (Die Behandlung von Reichsmarkverbindlichkeiten bei ausländischem Schulstatut), Ernst J. Cohn (Londen) (Die Gelehrsamkeit des englischen Rechtspraktikers), Erwin Reizler (München) (Der totgesagte Positivismus), Artur Steinwenter (Graz) (Prolegomena zu einer Geschichte der Analogie) en Leopold Wenger (Wenen) (Um die Zukunft des römischen Rechts).

Een belangrijke aanwinst voor de romanistenliteratuur.

L. Th. Maes.

RECHTSHISTORISCHE TIJDSCHRIFTEN

1. België - Nederland.

Het « Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis - Revue d'Histoire du Droit » verschijnt met een verbazende regelmatigheid — iets wat voor dergelijke tijdschriften een exceptio is — en is sterk op weg, zoals vóór de oorlog, het grote internationale tijdschrift voor rechtsgeschiedenis te worden. Bevatte de XVIIIe jaargang, op één uitzondering na, een veertiental artikelen van Belgische en Nederlandse auteurs, dan brachten ons de drie afleveringen van de XIXe jaargang reeds drie artikelen van geleerden die niet tot de Beneluxstaten behoren, terwijl ook bij de boekbesprekingen en de kronieken het internationaal karakter geaccentueerd werd.

Aflevering 1 van deel XVIII (1950) bevat de studiën van de heer E. M. Meyers (Leiden) over « Le droit ménapien », met als complement « Le territoire des ménapiens » van de heer A. C. F. Koch (Deventer) en de belangrijke studie « Les phases de la codification et de l'homologation des coutumes dans les XVII Provinces des Pays-Bas » (eerste gedeelte) van de heer John Gilissen (Brussel), alsmede het bibliographisch overzicht van de heer L. Th. Maes (Mechelen/Antwerpen) over « Travaux d'histoire du droit belge et néerlandais parus pendant la période 1939-1949 » (eerste gedeelte).

Afleveringen 2/3 van deel XVIII (1950) brachten de artikelen van de heer F. I. Ganshof (Gent) « Les origines du concept de souveraineté nationale en Flandre », van de heer J. C. Van Oven (Leiden) over « Le procès de Virginie d'après le récit de Tite-Live », van de heer R. Besnier (Parijs) over « Le procès du Christ », van de heer B. H. D. Hermesdorf (Nijmegen) over « Lijntrekkers en consorten », van de heer John Gilissen (Brussel) over « Les phases, enz. » (tweede gedeelte), van de heer René Dekkers (Brussel/Gent) over « Oud-Nederlandse juristen », van de heer G. J. Ter Kuile, Jr over « De Commanderie der Johanniter Orde te Steinfurt en haar bezittingen in Overijssel » en van de heer L. Th. Maes (Mechelen/Antwerpen) over « Travaux, enz. » (tweede deel).

Aflevering 4 van deel XVIII publiceerde de studiën van de heer P. J. A. Clavareau over « Les sources du droit maritime au moyen âge » (Essai de bibliographie raisonnée), van de heer R. Warlomont (Brussel) over « L'élection des évêques de Tournai et d'Ypres à l'assemblée nationale et la genèse du mandat représentatif du droit public », van de heer M. S. Van Oosten (Rotterdam) over « Inleidende beschouwingen over het oudere Friese bewijsrecht », van de heer H. F. W. D. Fischer (Leiden) over « Nieuwe uitgaven van oud-Friese rechtsbronnen », en over « Een tijdgenoot over de oprichting van den Groten Raad ».

In de eerste aflevering van deel XIX kwamen de artikelen voor van de heer Guido Kisch (New-York) over « The study of Legal History in Europe and America. - Past and Present », van de heer Herbert H. Petschow (Leipzig) over « Ein neubabylonischer Bürgschaftsregress gegen einen Nachlass », en van de heer Jean Imbert (Nancy) over « La centralisation administrative des hôpitaux et de la bienfaisance dans les communes du département de la Dyle » (eerste gedeelte).

De afleveringen 2/3 van deel XIX brachten de « Remarques sur quelques influences exercées en matière de droit, par les Provinces Méridionales sur les Provinces Septentrionales des Pays-Bas jusqu'en 1795 », van de heer J. W. Bosch (Breda), de « Humanité de la magistrature du déclin du Moyen-Age » van de heer L. Th. Maes (Mechelen/Antwerpen), « Het karakter

van de scheiding en deling volgens het oud-Nederlandse recht » van de heer H. A. Dreilmsma (Heemstede), de « Keuze van erfrecht » van de heer H. F. W. D. Fischer (Leiden), « Overijssel in de 18e eeuw » van de heer G. J. Ter Kuile Jr (Zwolle), het tweede gedeelte van het stuk van de heer Jean Imbert (Nancy) over de administratieve centralisatie der hospitalen en « Eine neue Gaius-edition » van de heren M. David en M. L. W. Nelson (Leiden).

2. Frankrijk.

De « Revue Historique de Droit Français et Etranger », Parijs, Sirey, 4e serie, 20e jaargang, 1951, nr 2 bevat, zoals gewoonlijk, lezenswaardige bijdragen zowel voor de romanisten als voor de specialisten van het gewoonrecht. Voor de eerste bestudeert Arnaldo Biscardi de « Plebiscita » et « auctoritas » dans la législation de Sulla » en Jules Roussier het « Jus auctoritatis ». De tweeden vinden hun gading in de bijdragen van Z. Wojciechowski (Les débuts du programme de l'exécution des lois en Pologne au début du XVIe siècle), Michel Antaïne (Les comités de ministres sous le règne de Louis XV), Mireille Zarb (Du statut juridique des vicomtes de Marseille aux XIe en XIIe siècles) en Raoul van der Made (La répression du viol dans l'ancien droit belge).

Anderzijds bevat aflevering 129 (Januari/Maart 1951) van deel XXXIII der « Revue du Nord » (Rijsel, Atrecht) verschillende belangrijke bijdragen op het gebied van de rechtsgeschiedenis in de ruime betekenis: het zijn de studiën van R. Doehaerd (A propos du mot « hanse »), F. Dumont (La Révolution brabançonne et la Révolution hennuyère de 1789), P. Feuchère (La Pèvèle, du IXe au XIIIe siècle), G. Koch-De Meyer (Douai à la fin du XIe siècle) en E. Brouette (Le plus ancien acte du Vermandois rédigé en français et conversé en original).

3. Zuid-Afrika.

De nummers 2/3 van het « Tijdskrif vir Hedendaagse Romeins Hollandse Reg » uit Pretoria (Mei/Augustus 1951) brengen ons het bewijs ener sterke wetenschappelijke Zuid-Afrikaanse activiteit. Het hele nummer is thans gevuld door uitsluitend Zuid-Afrikaanse bijdragen. De rechtshistorici zullen hieruit noteren: « Die geskiedkundige ontwikkeling van die mede-eigendom in die Romeinse en Romeins-Hollandse Reg, IV » van Dr P. Van Warmelo, en « Artikel 87 van Boedelwet 24 van 1913 » van Dr C. P. Joubert, « Hackett v. G. and G. Radio and Refrigerator Corporation, 1949 (3) S. A. L. R. 664 (A.D.) » en Tjollo Ateljees (Eins.) Bpk. v. Small (1) S. A. L. R. 856 (A.D.) » van Dr P. Van Warmelo, en « Hackett's case and the implied warranty against defects » van Adv. A. S. Vander Spuy.

4. Polen.

Eindelijk zal het de belangstellende in West-Europa voorzeker verheugen dat, na twee jaren stilzwijgen, de Poolse rechtshistorici er in geslaagd zijn het derde deel van de « Czasopismo Prawno-Historyczne » (Poznan, 1951) te publiceren. Hoewel de Franse titel op de kaft (Annales d'Histoire du Droit) verdwenen is, bleef de redactie quasi ongewijzigd en zijn de meeste artikelen nog door een franstalige samenvatting gevolgd, wat de West-Europese rechtshistoricus toelaat de voornaamste resultaten van zijn Poolse collega's te volgen.

L. Th. M.

MEDEDELINGEN

BENELUX EN DE UNIFICATIE VAN HET PRIVAATRECHT

Wij hebben destijds in het R.W. gewezen op het belangrijk praeadvies, dat door Mr P. Eysen, buitengewoon raadsadviseur bij het Nederlandse Ministerie van Justitie, op een vergadering van het Thymgenootschap te Utrecht dd. 5 Mei jl. werd uitgebracht in verband met de unificatie van het recht in de Beneluxlanden en de instelling van een Beneluxhof voor burgerlijke en handelszaken. (R.W. 1950/51, 1392 en 1581 vv.)

Voor de belangstellende lezers moge worden medegedeeld, dat de tekst van het praeadvies met talrijke noten verschenen is in de « Annalen van het Thymgenootschap », jaargang XXXIX (1951), aflevering I.

HET WETSONTWERP OP DE INSTELLING VAN DE NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN EN DE STRAF VAN SCHRAPPING

In het R.W. van 7 Januari 1951 (14e jaargang, 683 vv.) werd hierover een en ander medegedeeld. In het Verslag nr 7 van de Vaste Commissie voor Privaat- en Strafrecht lezen wij, dat na bestudering van de memorie van antwoord en de nota van wijzigingen de commissie het wenselijk geacht heeft omtrent enkele punten met de minister mondeling in overleg te treden.

In verband met de vraag of in het artikel, handelend over de disciplinaire straffen ook de straf van schrapping voor het leven moet worden opgenomen, handhaafde de minister — aldus het Verslag — zijn standpunt, dat het niet wenselijk zou zijn schrapping voor het leven mogelijk te maken.

« Volgens het ontwerp is schrapping niet aan een bepaalde termijn gebonden. Wie door deze straf getroffen is, kan dus te allen tijde een poging doen om zich opnieuw te laten inschrijven. Het spreekt echter wel vanzelf, dat een verzoek daartoe niet licht zal worden ingewilligd. Mochten echter na verloop van tijd de opvattingen omtrent de ernst van het feit zich gewijzigd hebben of mocht gebleken zijn, dat de geschrapte volkomen gereclasséerd is, dan behoort hernieuwde inschrijving niet geheel uitgesloten te zijn. Men late dit aan het inzicht van de Raden van Toezicht (en van de hoven in hoger beroep) over. Zou schrapping voor het leven mogelijk gemaakt worden, dan zou daarnaast ook gratie of althans revisie moeten worden ingevoerd. De afgelopen jaren hebben wel geleerd, dat de opvattingen over de ernst van bepaalde misdrijven zich kunnen wijzigen.

Een van de leden der commissie verklaarde zich hierdoor niet overtuigd. Naar de mening van dit lid moet een advocaat, die geschrapt wordt, zich wel zo ernstig misdragen hebben en zozeer het in hem gestelde vertrouwen hebben geschonden, dat hij niet in zijn oude beroep behoort terug te keren. Wil men de eer van de stand der advocaten beschermen, dan moet men dit ook krachtig doen. Op uitzonderingen kan men geen regel baseren. Wie het zo bont gemaakt heeft, dat hij voor het leven geschrapt wordt, zal een andere betrekking moeten zoeken. Dat hij geen advocaat meer kan worden, betekent geenszins, dat hij brodeloos gemaakt wordt, want er zijn voor juristen nog talrijke andere mogelijkheden.

De Minister — bij wie de overige leden der commissie zich aansloten — merkte hiertegen op, dat een schrapping practisch niet zelden inderdaad voor het leven zal gelden, omdat men iemand, die zich zeer ernstig heeft misdragen, wel nooit meer zal toelaten.

Het zou echter in hoge mate onbillijk zijn om hier een regel te stellen, waarop geen uitzonderingen mogelijk zijn. De Minister voegde hieraan toe, dat ontzetting uit het recht om een ambt te bekleden of een beroep uit te oefenen door de strafrechter niet voor het leven kan worden uitgesproken, tenzij in geval van oplegging van levenslange gevangenisstraf. Dit laatste geval zal zich bij schrapping van een advocaat als disciplinaire straf wel nimmer voordoen. Overigens geldt de ontzetting altijd slechts voor een bepaalde termijn. Dit betekent niet, dat de gestrafte na die termijn automatisch in zijn ambt terugkeert, doch wel, dat hij dan opnieuw benoemd kan worden, indien daartoe aanleiding bestaat. De Minister verklaarde zich om de aangevoerde redenen niet bereid het artikel te wijzigen.

**WAAR DE NOORD-NEDERLANDER
F. L. KERSTEMAN
DE ZUID-NEDERLANDER G. DE GHEWIET
NASCHRIJFT**

In 1765 publiceerde de veelschrijver F. Lievens Kersteman, « professor en doctor der beide rechten » te 's Gravenhage een boek, onder de titel: « Academie der jonge practizyns, of beredeneerde consideratiën over de theorie en de practycq in zaaken van rechtspleeging » (1). Hierin beschrijft hij de « Algemeene regelen, om zig in het beroep van advocaat bekwaam te maken » (p. 85-92). Waar hij in andere hoofdstukken voortdurend naar zijn bronnen verwijst, schijnt hij hier uitsluitend op eigen ervaring te steunen (2). Als een tijdsdocument wordt deze passus aangehaald door Prof. B. H. D. Hermesdorf in zijn merkwaardig werk over de advocatuur der Lage Landen (3).

Bij nader toezicht blijkt het grootste deel van de « Algemeene Regelen » van Kersteman wonderwel overeen te stemmen met de « Méthode pour étudier la profession d'avocat dans le ressort du Parlement de Flandres » van Georges de Ghewiet (4). Het behoeft geen verder betoog dat bijvoorbeeld de volgende zin uit Kersteman (p. 85) : « De groote zwarigheden welke men hier te Lande ontmoet, om in het Beroep van Advocaat te slaagen, verdient dat men middelen uitdenkt, om het Advocaatschap minder ongemakkelijk te maken », een trouwe navolging is van artikel 1 van de « Méthode » (p. 589) : « Les grands obstacles que l'on rencontre en ce Pays à pouvoir réussir dans la Profession d'Avocat, m'a porté à doner au Public la pensée qui m'est venuë pour rendre cette Profession moins difficile à ceux qui voudroient y réussir ».

Leggen wij de volgende zinnen uit de « Academie » naast artikel 2 van de « Méthode » : « Het is een gewisse zaak, dat wanneer onze nieuw gepromoveerde Doctoren in de Rechten, de Universiteiten verlaten, en onmiddelijk ergens in de Steeden de Practycq gaan excerceeren, zy zig *Tamquam in Novo orbe* bevinden. Zy begrypen zoo te zeggen niets van de Taal die men er houd, met betrekking tot het Beroep en de Professie van Practisyn die zy verkooren hebben, al hetgeen zy van byzondere Ordonnantien, Reglementen, Landsgebruyken, Usantien, en style van Practycque hooren zeggen, gelykt hen een Wartaal te zyn, waar van zy de ontknooping missen. » — « Quand nos Licenciés en Droit quittent les Universités, et reviennent chez eux, ils se trouvent *Tamquam in Novo orbe*. Ils ne comprennent rien au langage qu'on y tient par raport à la Profession qu'ils ont en vûë. Ce qu'ils entendent dire des Ordonances, des Coutumes, des Usages du Pays, et de la Pratique, leur parèt un véritable jargon. »

Kersteman « vertaalt » niet de ganse tekst van de Ghewiet. Hij kiest de artikelen uit die de Nederlandse lezer het meeste belang kunnen inboezemen. Uit de bibliotheek van de jonge jurist, door de Ghewiet samengesteld, beveelt hij o.m. aan : een « kleyne werkje » (le petit livre) van Chamart, het boek « De legibus abrogatis » van Groenewegen, de werken van klassieke auteurs, zoals Cicero, Titus Livius en Tacitus « met de noten van Justus Lipsius » (avec les notes de Juste Lipse). Tot zijn verontschuldiging moet gezegd worden dat hij de auteurs die over specifiek-Zuid-Nederlands recht geschreven hebben, niet vermeldt, en dat hij zijn overzicht aanvult met de Noord-Nederlanders Voet, Hugo de Groot, Willem de Groot, Hoogerbeets, van Alphen, Bouricius, e.a.

Uit wat voorafgaat mogen wij wel besluiten dat de « Algemeene Regelen » van F. L. Kersteman niet oorspronkelijk zijn. Voor de drie vierden zijn ze eenvoudig nageschreven naar de « Méthode » van G. de Ghewiet : Kersteman heeft zich gehaast de raad van de Ghewiet op te volgen : « Pour peu qu'on se done de peine, il sera aisé, *mutatis mutandis*, de faire usage de la présente Méthode pour tous les autres Ressorts, que celui du Parlement de Flandres » (5). Dit plagiaat is een nieuw voorbeeld van de invloed van de Zuid-Nederlandse juristen op de Noord-Nederlandse in de loop van de XVIIIe eeuw.

(1) Over het leven en het werk van Kersteman, zie o.m. : Prof. Mr A. Pitlo, De zeventiende en achttiende eeuwsche notarissen, p. 150 en vlg., Haarlem, 1948.

(2) Mr J. W. Bosch wijst er op dat Kersteman een beroep doet op een aantal Zuid-Nederlandse auteurs, namelijk op Peckius, Zypaeus, Van Kinschot, Christinaeus, Van Tulden, Wesembeke, De Damhoudere en Wielant (Remarques sur quelques influences, exercées en matière de droit, par les provinces méridionales sur les provinces septentrionales des Pays-Bas jusqu'en 1795, p. 155 in Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis, deel XIX, p. 133-157).

(3) B.H.D. Hermesdorf, Licht en schaduw in de advocatuur der Lage Landen. Historische studie, p. 49-50, Leiden, 1951.

(4) G. de Ghewiet, Institutions du droit belge par raport tant aux XVIIe provinces, qu'au pays de Liège, p. 589-597, Rijsel, 1736.

(5) G. de Ghewiet, op. cit., p. 597.

G. Van Dievoet,
Aangesteld navorser N.F.W.O.

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift voor Notarissen - N° 8-9, Augustus-September 1951.

P. Thuisbaert : Notarieel Practicum. — Rechtspraak.

Algemeen Fiscaal Tijdschrift - Augustus n° 12.

A. Tiberghien : Boekhouding en inkomstenbelastingen.

Tijdschrift voor Gemeenterecht - 8^e afl., Augustus 1951.

Troonbeklimming van Z. M. Koning Boudewijn. — Aansprakelijkheid der gemeente. — Belastingen. — Beroepsgeheim. — Bezoldigingen. — Burgerlijke Stand.

Nederland Juristenblad - afl. 30, 8 September 1951.

Prof. Mr C. H. F. Polak : Pacht. — Mr K. N. Korteweg : Wetgever en spelling. — Mr J. M. Harmsen : Artikel 11, lid 2 van het Algemeen Reglement Dienst.

Afl. 31 van 15 September 1951.

Mr M. S. Van Oosten : Herhaalde toepassing van dwangmiddelen in het strafproces. — Prof. Mr C. H. F. Polak : Nieuw licht op het toetsingsrecht?

Advocatenblad - N° 7 van 15 September 1951.

W. H. Vermaas : Wijziging van de eis. — B. W. F. Paauwe : De jaarvergadering der Franse advocatenvereniging. — M. A. Suyling : Jaarverslag van de secretaris der Nederlandse advocatenvereniging.